

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Tereza Pecková

Bitva u Bannockburnu jako příspěvek k formování skotské nezávislosti

Battle of Bannockburn as a contribution to the shaping of Scottish
Independence

Praha 2020

Vedoucí práce: PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Th.D., Ph.D

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své práce PhDr. ThLic. Drahomíru Suchánkovi, Th.D., Ph.D. za trpělivost, čas, který mé práci věnoval a za podnětné rady a doporučení.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 14. srpna 2020

Tereza Pecková

Klíčová slova:

Skotsko, válka Skotů za nezávislost, Robert Bruce, Eduard I., Eduard II., Bannockburn.

Key words:

Scotland, Wars of Scottish Independence, Robert Bruce, Edward I., Edward II., Bannockburn.

Abstrakt:

Bakalářská práce „Bitva u Bannockburnu jako příspěvek k formování skotské nezávislosti“ se zabývá dějinami Skotska během první války za nezávislost. Skotové v tomto období dlouhá léta bojovali proti svým anglickým nepřítelům a v bitvě u Bannockburnu v roce 1314 téměř vyhráli svou nezávislost, která byla však oficiálně uznána až o čtrnáct let později. Pro pochopení příčin skotského válčení práce nejprve mapuje období do prvních let 14. století, kdy Skotové soupeřili zejména s anglickým králem Eduardem I., jenž si chtěl jejich království podmanit, a dále se soustředí na období vlády nového skotského krále Roberta Bruce. Hlavním cílem práce je především analyzovat okolnosti, důsledky a změny, které představovala klíčová bitva u Bannockburnu. Autorka se pak také zaměřuje na roli Roberta I. v této válce a na změny jeho postavení ve skotské společnosti.

Abstract:

The bachelor thesis „Battle of Bannockburn as a contribution to the shaping of Scottish Independence“ deals with the history of Scotland during the First War of Scottish Independence. In this period, the Scots were fighting against their English enemies for many years and in the Battle of Bannockburn in 1314 they almost won their independence. However, the independence was officially recognised fourteen years later. To understand the causes of Scotland's warfare, the thesis first describes the period to the early years of the 14th century, when Scots competed especially with King Edward I of England, who wanted to subdue their kingdom. Further, the thesis focuses on the period of reign of Scotland's new king Robert the Bruce. The main aim of this thesis is to analyze the circumstances, consequences and changes represented by the Battle of Bannockburn. The author also focuses on Robert I's role in that war and changes to his position in Scottish society.

Obsah

Úvod.....	7
1. Skotské království a stav skotské společnosti do konce 13. století.....	10
1.1. Vývoj Skotska v 12. až 13. století, vztahy s Anglií a skotská šlechta.....	12
1.2. Skotská církev.....	16
2. Události ve Skotsku do roku 1306.....	19
2.1. Interregnum.....	19
2.2. John Balliol novým králem Skotska.....	22
3. Robert Bruce králem Skotska.....	27
3.1. Skotská církev během války za nezávislost a její vztah k novému králi.....	27
3.2. Události po korunovaci, vyhnanství a znovudobývání království.....	29
4. Bitva u Bannockburnu.....	37
4.1. Průběh bitvy.....	40
5. Skotsko po bitvě u Bannockburnu.....	47
Závěr.....	58
Seznam zkratk.....	60
Seznam zdrojů.....	61

Úvod

První válka za skotskou nezávislost byla velkým střetem mezi anglickým a skotským královstvím, který započal invazí anglického krále Eduarda I. do Skotska v roce 1296 a skončil podepsáním mírové smlouvy o více jak třicet let později. Toto období je provázáno mnoha konflikty a bitvami mezi oběma královstvími. Jedním z nejdůležitějších momentů se stala bitva u Bannockburnu v roce 1314, neboť v ní početně znevýhodnění Skotové dokázali porazit mnohem větší anglické vojsko. Bitva však neznamenalala konec války, neboť mír mezi oběma královstvími byl uzavřen až několik let po ní. I přesto však představovala klíčovou událost, díky které se Skotsko přiblížilo k získání své nezávislosti. Nejdůležitější postavou skotského boje proti Anglii byl Robert Bruce, skotský šlechtic, který se v roce 1306 nechal korunovat králem Skotska. Bruce byl od počátku své vlády vnímán jako psanec a vrah, neboť se dopustil vraždy svého skotského protivníka Johna Comyna. Z toho důvodu měl spoustu nepřátel i mezi samotnými Skoty, avšak díky skvělé taktice a věrným stoupencům, kteří byli zároveň zkušenými bojovníky, nakonec dokázal upevnit svou autoritu a vyhnat Angličany ze skotského území. Robertu I., který dodnes patří mezi nejoblíbenější skotské krále, se nakonec pomocí diplomatických prostředků podařilo zlepšit postavení Skotska na mezinárodním poli a také ukončit dlouhou válku s Anglií.

Dějínám Skotska ve 13. a 14. století, a to zejména právě první válce za skotskou nezávislost je na poli světového historického bádání již od minulého století věnována poměrně velká pozornost. Přestože se jedná o jedno z nejdůležitějších období skotských dějin, v české historiografii je toto téma poněkud opomíjené a v současné době mu věnuje pozornost jen minimum historiků. Tato práce by tedy měla sloužit i jako příspěvek k bližšímu pochopení a rozšíření povědomí o tomto období skotských dějin v českém prostředí. Hlavním cílem práce je představit cestu Skotska k uznání nezávislosti ve 14. století, zmapovat vzájemné vztahy mezi Anglií a Skotskem během první války za nezávislost, a především analyzovat období před a po bitvě u Bannockburnu a vysvětlit tak, proč byla právě tato bitva klíčová a jak se změnily skotské boje po roce 1314. Pozornost je věnována i rozboru průběhu bitvy a taktice Roberta Bruce, díky které Skotové dokázali vzdorovat anglické nadvládě. Metodologie této práce spočívá v analýze jednotlivých jevů, jež vedly k formování skotské nezávislosti, a to na základě zkoumání pramenů a sekundární literatury.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, z nichž první tři mají dvě podkapitoly a předposlední jednu. V první kapitole mapují dějinný vývoj skotského království do konce 13. století.

Zejména se zde zaměřuji na anglicko-skotské vztahy, skotskou šlechtu a na skotskou církev v tomto období. Ve druhé kapitole se zabývám otázkou skotského interregna, které nastalo po smrti Alexandra III. v roce 1286, prvními léty skotské války za nezávislost, panováním Johna Balliola a také tím, za jakých okolností se Robert Bruce mohl nechat korunovat skotským králem. První podkapitola třetí kapitoly se soustředí na skotskou církev, která hrála nemalou roli v této válce, a na její vztah s novým skotským králem. Ve druhé podkapitole třetí kapitoly pak analyzuji okolnosti, jež vedly k bitvě u Bannockburnu a také Robertovo znovudobývání skotského království a jeho léta ve vyhnanství a nemilosti. Ve čtvrté kapitole zkoumám zejména průběh bitvy a faktory, díky kterým byli Skotové nakonec schopni svého nepřítele porazit a znemožnit tak anglického krále Eduarda II. Poslední pátá kapitola pak slouží k analýze důsledků a změn, jež nastaly po Bannockburnu a které vedly k uznání skotské nezávislosti a k několikaletému zklidnění sporů mezi anglickým a skotským královstvím.

Při psaní práce jsem využila zejména edici *Calendar of Documents Relating to Scotland* díl druhý a třetí, v nichž se nachází důležité úřední dokumenty vztahující se ke Skotsku. Dalším zdrojem byla edice smluv, korespondence a dalších listin krále Roberta I. *Regesta Regum Scottorum: The Act of Robert I, King of the Scots 1306–1329*. Pro zpracování tématu jsem se mohla opřít i o několik dobových dokumentů, mezi které patří zejména veršovaná vyprávěcí báseň od Johna Barboura *The Bruce* z roku 1370. Toto dílo detailně mapuje první skotskou válku za nezávislost od anglické invaze v roce 1296 až po uzavření mírové smlouvy roku 1328, nicméně je potřeba k němu přistupovat kriticky, neboť v něm autor až příliš straní právě Robertu Bruceovi. Druhým dobovým pramenem je *Chronicle of The Scottish Nation* z druhé poloviny 14. století od skotského kronikáře Johna Forduna, která patří mezi první pokusy o sepsání dějin skotského království od jejich samotného počátku. Autor tak chtěl obhájit skotskou samostatnost a jeho dílo je tedy velmi ovlivněno vlastenectvím, a proto opět více obhájuje Roberta Bruce. V neposlední řadě byla jedním ze zdrojů i kronika *Scalacronica* od anglického kronikáře Thomase Graye, která mapuje dějiny Anglie od jejich raných počátků až do roku 1363 a není ovlivněna skotským patriotismem jako dvě předešlá zmiňovaná díla.

Mezi nejdůležitější monografie, z níž ve své práci čerpám, patří zejména kniha skotského historika a odborníka na dějiny středověkého Skotska G. W. S. Barrowa s názvem *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*. Tato práce dodnes patří mezi nejpřehlednější a nejlepší díla o Robertu Bruceovi, i přestože vyšla v roce 1965 a její tvrzení a závěry je tedy potřeba komparovat s výsledky současného výzkumu. Další velmi důležitou monografií je především *Robert Bruce. King of the Scots* od historika Michaela Penmana

z Univerzity ve Stirlingu, který ve svém díle věnuje poměrně velkou pozornost právě skutkům Roberta Bruce a tomu, jak čelil politickým výzvám a dalším problémům během své vlády. Třetí hlavní monografií se pro mou práci stala kniha *Bannockburn. The Triumph of Robert the Bruce* od Davida Cornella, jenž se detailně zabývá zejména průběhem bitvy a jejími důsledky. Dále jsem čerpala zejména z publikace *Skotsko*, jejíž editorkou je skotská historička Jenny Wormald. Tato kniha se zaměřuje především na shrnutí dějin Skotska od raných počátků až do současnosti a Robertu Bruceovi a válkám za skotskou nezávislost je tedy věnována malá pozornost, proto jsem z této knihy čerpala zejména v prvních dvou kapitolách, kde mapují události před korunovaci Roberta Bruce. Období raného středověku, transformace a konsolidace skotské církve i válek za nezávislost je pak velmi dobře vystiženo v monografii od A. D. M. Barrella *Medieval Scotland*, jež se také stala jedním z mých hlavních zdrojů.

1. Skotské království a stav skotské společnosti do konce 13. století

Dějiny Skotska se už od samotného počátku v několika případech lišily od dějin Anglie, a přestože je dnes Skotsko součástí Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, historie a kořeny tohoto království jsou v mnohém rozdílné. První z hranic, oddělující území Anglie a Skotska, představoval již od antických časů tzv. Hadriánův val, postavený Římany v druhém století našeho letopočtu. Tento val, vedoucí od řeky Tyne k ústí řeky Solway, byl vystaven na ochranu římských obyvatel před severními piktskými nájezdníky a patřil k systému opevnění *Limes Britannicus*.¹ V druhém století se hranice posunula mnohem severněji až k řekám Forth a Clyde, kde byl postaven nový Antoninův val. Toto nově získané území však dlouho pod římskou správou nezůstalo a hranice se posunula zpátky na jih k Hadriánovu valu. Díky těmto hranicím docházelo ve Skotsku k odlišnému vývoji než v samotné Římany ovládané provincii *Britannia* a společnost se zde vyvíjela mnohem samostatněji a nezávisle na římské společnosti na jihu ostrova. Nelze však tvrdit, že by na obyvatele tehdejšího Skotska neměla římská expanze žádný vliv, neboť docházelo k mnoha bližším kontaktům díky dálkovému obchodu, a především se do království rozšířilo křesťanství.

Skotské území v tomto období obývali Piktové, Gaelové a Britoni.² Gaelové žili na západním pobřeží Skotska, kde založili království Dalriada zahrnující jak území dnešní oblasti Argyll, tak i část severního Irska. Latinskými prameny byli označováni jako *Scotti Britannia* neboli „britští Skotové“, odtud tedy pochází pojmenování Gaelů jako Skotů.³ Do vlivu Gaelů již nepatřily Orkneje a Hebridy, které byly pod vládou Piktů,⁴ o kterých toho víme jen velmi málo, protože se nám nedochovaly skoro žádné písemné prameny a jsme tedy odkázáni jen na archeologické nálezy. Z irských analů však můžeme vyčíst seznam některých králů a přibližné datum jejich vlády.⁵ Hned několik pramenů se shoduje na tom, že piktské území bylo rozděleno na sedm království, která se od sebe v mnohém lišila v závislosti na přírodních podmínkách.⁶ Na jihu docházelo k nejbližším kontaktům s římskou Británií, proto zde vzniklo hned několik vzájemně soupeřících států, které spojoval podobný jazyk a společná kultura. Nejvýznamnější z nich byla království Bernicia a Deira, jejichž spojením v 7. století vznikla

¹ WORMALD, Jenny (ed.), *Dějiny Skotska*, Praha 2007, s. 13–15.

² STRINGER, Keith J. – GRANT, Alexander, *Medieval Scotland. Crown, Lordship and Community*, Edinburgh 1998, s. 1.

³ Tamtéž, s. 20–22.

⁴ BARRELL, A. D. M., *Medieval Scotland*, Cambridge 2000, s. 2.

⁵ COWAN, Edward J. – McDONALD, Andrew R., *Alba. Celtic Scotland in the Middle Ages*, Edinburgh 2005, s. 43.

⁶ Tamtéž, s. 24–25.

Northumbrie. V Anglii po odchodu Římanů docházelo k anglosaské migraci a zakládání germánských království – v 7. a 8. století zde tedy paralelně se skotským územím existovalo také sedm důležitých království, mezi něž patřila právě i Northumbrie.⁷

Od konce 8. století začalo docházet k nájezdům vikingských kmenů na Britské ostrovy, kdy do Skotska směřovali především Norové, kteří zpočátku podnikali loupeživé nájezdy, avšak později bylo jejich motivem i trvalé usazení na nově získaném území. Tito skandinávští nájezdníci se usadili především na Orknejích, Shetlandách, Hebridách a na severu a západě Skotska, kde si upevnili svoje postavení na úkor piktských vládců.⁸ Jejich nájezdy a pytlacení začaly rozvracet rovnováhu v zemi a moc vládců místních království tak začala upadat. Z toho důvodu začalo docházet k propojování Piktů a Skotů a nově spojené území se začalo označovat království *Alba*.⁹ Této chaotické situace využil Kenneth MacAlpin, o jehož původu a vazbách na předešlé krále Piktů či Gaelů nevíme téměř vůbec nic, a v roce 840 se chopil moci a podmanil si piktské království.¹⁰ Kenneth vytvořil nové království založené na unii Gaelů a Piktů, jejichž kultura se začala začleňovat pod gaelskou kulturu a piktské prvky se tak pomalu ztrácely ze společnosti. Kenneth byl navíc označován více za gaelského krále, než za piktského a vytvořil novou vládnoucí dynastií, která vládla až do roku 1034.¹¹

Správa jednotlivých částí království byla králem svěřována do rukou místního správce, tzv. mormaera. Mnozí z nich si vybudovali téměř nezávislou pozici, jako například Finlay z Moray, jenž byl králem pověřen funkcí pouhého správce, avšak on sám sebe chápal jako krále. Z důvodu velké moci vládců z Moray a norských panství na Orknejích, byla téměř nemožná expanze království na sever.¹² Králové Alby se tedy obraceli spíše na jih, kde však naráželi na anglosaské vládce, kteří ovládli anglické území původně dobyté Vikingy. Vláda krále Duncana I. (1034–1040) byla poznamenána mnoha bitvami, z nichž se mu však ani jednu nepodařilo vyhrát, a navíc se zhoršily i jeho vztahy s mormaery, kteří byli přesvědčeni, že Duncan I. svou roli krále naprosto nezvládl. V roce 1033 se novým mormaerem z Moray stal ambiciózní MacBeth, kterému se podařilo ovládnout celé království a stal se novým králem.¹³ Proti Macbethovi však povstal syn Duncana I. Malcolm, podporován anglickým králem

⁷ Na území Anglie paralelně existovalo také sedm království Anglosasů. MORGAN, Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Praha 2010, s. 58–60.

⁸ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 5.

⁹ COWAN, E. J. – McDONALD, A. R., s. 53–54.

¹⁰ BROUN, Dauvit, Britain and the Beginning of Scotland, in: *Journal of British Academy*, roč. 3, 2015, s. 107–108.

¹¹ Poprvé byl však titulován „králem Alby“ až vnuk Kennetha Donald II. (889–900). Tamtéž.

¹² WORMALD, J. (ed.), s. 32–33.

¹³ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 12–13.

Eduardem Vyznavačem, jenž však na oplátku po Malcolmovi požadoval svrchovanost Skotska. V bitvě, která následovala v roce 1057, byl Macbeth poražen a zabit. Na skotský trůn však neusedl Malcolm, ale nevlastní syn MacBetha Lulach, jenž byl však následující rok také zabit a na trůn konečně nastoupil Malcolm III. (1058–1093).¹⁴ Za vlády nového krále se výrazně zhoršily vztahy s Anglií, proti níž vedl hned několik tažení, jejichž cílem bylo zejména získání moci v Northumbrii. Malcolm se navíc oženil se sestrou Edgara, anglosaského adepta na anglický trůn, jehož protivníkem byl normandský vévoda Vilém Dobyvatel, kterému nakonec Malcolm musel přísahat věrnost.

1.1. Vývoj Skotska v 12. až 13. století, vztahy s Anglií a skotská šlechta

Na začátku 12. století ještě nebyly hranice Skotska v takové podobě, v jaké je známe dnes a nebylo tomu tak až do pozdního středověku, neboť skotští králové stále nekontrolovali veškeré pevnosti a strategická místa na svém území. Ve 12. století králové neovládali území Galloway,¹⁵ západní a severní ostrovy¹⁶ a ani oblast Moray, která si nadále uchovávala svůj vlastní vliv. Nejdůležitější částí království bylo území mezi řekami Spey a Forth (jádro původního Piktského království), pro něž se nově začal používat název *Scottia*.¹⁷ V zemi fungovala personální forma vlády, což znamenalo, že jednotlivé skupiny či rodinné klany se necítily jako obyvatelé jednoho státu, či jako příslušníci jednoho národa. To, co je spojovalo byla však věrnost k jejich společnému panovníkovi. Do 12. století nebyl ve Skotsku prosazen ani princip primogenitury (trůn dědí nejstarší syn krále), ale moci se zde vždy chopil ten nejsilnější muž z králových příbuzných.¹⁸

Důležitým mezníkem pro vývoj Skotska bylo dobytí Anglie v roce 1066 normanským vévodou Vilémem Dobyvatelem. V Anglii byla vytvořena nová vládnoucí vrstva normanské šlechty, která přicházela i do Skotska, a to především za účelem zisku nového území a také kvůli mnoha výhodám, jež obdrželi od samotného skotského krále.¹⁹ Nejvíce nových šlechticů přišlo za vlády krále Davida I. (1124–1153). Důležité je zdůraznit, že nová šlechta nepřicházela s dobovačným cílem, a navíc skotský král v jejich příchodu viděl mnoho výhod. Díky těmto anglickým šlechticům mohl upevnit svou královskou moc a získat v nich spojence pro dobývání

¹⁴ COWAN, E. J. – McDONALD, A. R., s. 102–103.

¹⁵ Oblast Galloway byla dobyta a následně rozdělena v roce 1160 na dvě nová území k nimž byly vytvořeny i dva nové tituly hrabě z Carricku a lord z Galloway. BROUN, D., 2015, s. 110–111.

¹⁶ Tyto ostrovy byly stále pod vládou skandinávských vládců.

¹⁷ WORMALD, J. (ed.), s. 34–35.

¹⁸ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 14.

¹⁹ MORGAN, K. O. a kol., s. 99–101.

nového území, a z toho důvodu tedy usazování nové šlechty ve Skotsku schvaloval. Nově příchozí šlechtici na oplátku přísahali králi věrnost a složili mu lenní slib, což napomohlo tomu, aby se ve Skotsku plně rozvinul feudalismus.²⁰ Důležitými opěrnými body šlechticů se staly nové typy hradů, které posilovaly jejich autoritu a zároveň sloužily jako strategické vojenské pevnosti.²¹ Existovala však i místa, kde bylo anglonormanské osídlení téměř nulové, zejména kvůli přírodním podmínkám nebo stálému vlivu skandinávských vládců. Vedle nově příchozí šlechty navíc stále působila i původní domácí gaelská, kterou králové i nadále zapojovali do politických záležitostí, a tak neztratila svou moc.

David I. měl velmi dobré vztahy s anglickým králem Jindřichem I., který si vzal za manželku Davidovu sestru. David tedy, nejen jako skotský král ale i jako švagr anglického krále, měl velký vliv na anglickém dvoře, kterým se nechal inspirovat pro reformy vlády ve svém království. Již na přelomu 11. a 12. století začal výrazně vzkvétat skotský dálkový obchod a rostlo i mezinárodní postavení království, které pak dále rozšiřovalo své kontakty s ostatními evropskými státy. S příchodem Davida na trůn se začal obchod ještě více rozvíjet a klíčový význam v této době představovala především skotská vlna. David začal zakládat také opevněná královská města (tzv. *burghs*) a nová města na strategických vnitrozemských i pobřežních místech,²² která získala práva trhu a mezinárodního obchodu a díky nim bohatla královská pokladna.²³

I přes jisté sblížení anglického a skotského krále byly skotsko-anglické vztahy i nadále značně komplikované, a to zejména v oblasti feudálních vztahů. Důvodem častého sporu byla jižní hranice Skotska, a to především území původního anglo-saského království Northumbrie. Toto království se rozkládalo jak na skotském, tak anglickém území, a proto se stalo častým mocenským cílem skotských králů, kteří toužili rozšířit svou sféru vlivu více na jih. Například hrabství Northumberland se pokusil získat již Malcolm III., avšak pod skotskou správu bylo připojeno až za vlády Davida I., jehož synovi Jindřichovi toto území oficiálně udělil anglický král Štěpán III. z Blois v roce 1139.²⁴ Jindřich, hrabě z Northumberlandu, však velmi brzy zemřel a Skotsko o toto území opět přišlo. Pod skotskou správu bylo i anglické hrabství Huntingdon, které získal David I. ještě během vlády svého bratra Alexandra I. v roce 1113 díky

²⁰ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 16

²¹ WORMALD, J. (ed.), s. 50–54.

²² Byla to města Dunfermline, Perth, Stirling, Aberdeen, Edinburgh, Roxburgh a Berwick. FRANK, Jan, *Skotsko*, Praha 2007, s. 31.

²³ Tamtéž, s. 31–32.

²⁴ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 71.

sňatku s Matyldou z Huntingdonu.²⁵ Zisk tohoto území znamenal pro Davida navázání bližších kontaktů s anglickým dvorem, ale zároveň to přineslo i několik problémů. Huntingdon totiž stále podléhal anglickému králi, kterému musel jeho skotský protějšek skládat za toto hrabství lenní slib. Někteří angličtí panovníci však vnímali tento slib jako výraz nadřazenosti Anglie nad Skotskem. Původně bylo zamýšleno, že by z Huntingdonu přišla převážná většina nové šlechty, avšak nakonec většina z nich přišla hlavně z jiných hrabství Anglie – mezi nimi byl i Robert de Brus (de Bruce), kterému David I. udělil území Annandale.²⁶

První polovina 12. století se stala obdobím velkých změn nejen ve Skotsku, ale i na kontinentu. Rodil se nový typ státu, pro který bylo typické větší národní cítění a obyvatele tohoto státu tedy už nespojovala pouze věrnost k jednomu panovníkovi.²⁷ Jistý národní prvek se začínal projevovat i ve Skotsku,²⁸ které se více otevřelo vnějším kontinentálním vlivům a vzdálilo se tak částečně, ale nikoliv úplně, od své keltské tradice. Vláda krále Davida I. se začala v mnohém podobat vladařské praxi dle vzorů anglického či francouzského krále. Stále však dával důraz i na starobylé obřady a symboly, a to zřejmě z toho důvodu, aby dodal Skotům větší pocit společné identity.²⁹ Kromě silné centralizace zamezující vytváření autonomních středisek šlechtické moci, zavedl i nový způsob nástupnictví a dědicem koruny jmenoval svého nejstaršího vnuka, který se ujal vlády v roce 1153 jako Malcolm IV. (1153–1165).³⁰

Po Malcolmovi IV. nastoupil na skotský trůn jeho mladší bratr Vilém I. (1165–1214). Za jeho vlády se vztahy mezi Skotskem a Anglií mnohem více zkomplikovaly. Kvůli sporům o moc povstal proti anglickému králi Jindřichovi II. jeho syn Jindřich Mladík, neboť byl jmenován spoluvládcem svého otce, ale na vládě se ve skutečnosti nemohl nijak podílet a veškerou moc měl v rukou i nadále jeho otec. Vilém se postavil na stranu Jindřicha Mladíka a vtrhnul se svou armádou do Northumberlandu ve snaze obnovit zde skotskou vládu, které se předtím vzdal Malcolm IV. právě kvůli velké moci anglického krále. Jindřich Mladík byl však svým otcem poražen a Vilém byl v roce 1174 zajat.³¹ Aby byl propuštěn ze svého

²⁵ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 17.

²⁶ Toto území se nacházelo na samé hranici Skotska s Anglií a bylo pojmenováno po řece Annan. YOUNG, Alan – STEAD, Michael J., *In the Footsteps of Robert Bruce in Scotland, Northern England and Ireland*, Stroud 2010, s. 7.

²⁷ WORMALD, J. (ed.), s. 37.

²⁸ Skotské vlastenectví a národní cítění se však plně rozvíjí až po propuknutí války za nezávislost na konci 13. století. BARROW, G. W. S., *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkeley 1965, s. 119.

²⁹ WORMALD, J. (ed.), s. 37–43.

³⁰ FRANK, J., s. 32–33.

³¹ BROUN, D., 2015, s. 116.

zajetí, uzavřel ten samý rok s anglickým králem. takzvanou Falaiskou smlouvu, ve které musel přísahat, že se Skotsko podřídí anglické koruně.³² Tato nová lenní závislost na Anglii platila však jen do roku 1189, kdy Jindřichův nástupce Richard Lví srdce vrátil Skotsku nezávislost výměnou za finanční pomoc při třetí křížové výpravě.³³

Přestože vláda Viléma I. byla poznamenána problémovými vztahy s Anglií, celkově ho lze hodnotit jako úspěšného panovníka, díky kterému došlo k urovnání vnitřních poměrů ve Skotsku. Po Vilému I. nastoupil na trůn jeho jediný syn Alexandr II. (1214–1249), jehož současníkem byl anglický král Jan Bezzemek. Jan byl velmi chamtivý, mstiví a neoblíbený, a proto se dostal do konfliktu s anglickými barony, kteří ho v roce 1215 donutili podepsat Magnu Chartu. Alexandr II. se rozhodl přidat na stranu odboje proti králi a uzavřel tedy alianci s anglickými barony, kteří na oplátku uznali nárok Skotska na Northumberland.³⁴ V roce 1216 však Jan Bezzemek náhle zemřel a baroni i Alexandr tedy ztratili důvod bojovat. Na trůn nastoupil Janův syn Jindřich III. se kterým Alexandr uzavřel v roce 1217 mír trvající až do roku 1296.³⁵

Syn Alexandra II. Alexandr III. (1249–1286) nastoupil na trůn jako sedmiletý chlapec, kdy právě kvůli jeho nezletilosti docházelo ve Skotsku k bojům o moc mezi několika rody, z nichž nejsilnější byl rod Comynů.³⁶ V roce 1251 si Alexandr vzal za manželku dceru Jindřicha III. Markétu Anglickou. Po konečném uzavření sňatku se anglický král chopil příležitosti a požadoval po Alexandrovi slib poslušnosti, který však skotský král odmítl složit. Alexandrova vláda je charakteristická ekonomickým růstem a zejména větší teritoriální konsolidací, která vedla ke zvýšení moci panovníka. Prosperita Skotského království se však zastavila v roce 1286, kdy Alexandr III. nečekaně zemřel po pádu z koně bez svého nástupce, protože jeho tři děti byly již dávno po smrti.³⁷ Jedinou kandidátkou na skotský trůn byla dcera Alexandrovy dcery Markéty a norského krále Erika II. Markéta Skotská, přezdívaná také jako „Norská Panna“,³⁸ jež však na cestě z Norska zemřela a Skotsko se tak ocitlo bez právoplatného nástupce.

³² BROUN, Dauvit, The Church and the Origins of Scottish Independence in the twelfth century, in: *Records of the Scottish Church History Society*, roč. 31, 2001, s. 7.

³³ Tamtéž, s. 116–117.

³⁴ WORMALD, J. (ed.), s. 45.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 38.

³⁷ BARROW, G. W. S., 1965, s. 3.

³⁸ FRANK, J., s. 43.

Při zpětném pohledu na vývoj skotské monarchie od 11. a do konce 13. století je možné konstatovat, že Skotsko získalo velmi dobré postavení na poli mezinárodní politiky a stalo se silným královstvím. Došlo k posílení moci panovníka, centralizaci vlády, zlepšení církevní struktury, rozkvětu obchodu, kultury, hospodářství, a i k novému složení společnosti díky příchodu anglonormanské šlechty. Panovníci se snažili i o větší sakralizaci svého úřadu pomocí snahy získání povolení od papeže pro pomazávání a korunovaci. Papežský souhlas byl však oddalován anglickými zásahy až do roku 1329.³⁹ Vývoj skotského státu se v mnoha věcech odlišoval od Anglie a dalších evropských států. Ve Skotsku nikdy nepropukly tak velké boje a povstání, které v Anglii probíhaly například za válek baronů. Navíc zde nebyl ani tolik potlačen keltský vliv, jak tomu bylo v Anglii nebo ve Walesu, a po příchodu nové anglonormanské šlechty nebyla stará skotská šlechta zapuzena, ale naopak byla zapojena do fungování království, díky čemuž se neroztříštila společnost a stabilizovala se rovnováha sil.

1.2. Skotská církev

Jak jsem již zmínila výše, křesťanství se do Skotska začalo postupně šířit zejména po příchodu Římanů. V jejich době se však křesťanská víra nerozšířila do takové míry, jako o několik staletí později díky iroskotské misii v 6. a 7. století. Důležitou postavou tohoto proudu církve byl svatý Kolumbán, který založil klášter na ostrově Iona, jenž se stal v podstatě centrem keltského křesťanství a odkud byli vysláni misionáři na sever a východ Anglie.⁴⁰ Další specifickou formou církve byla církev Piktského království, o které víme velmi málo informací. Piktové stavěli velké církevní stavby, které zdobily monumentální sochařskou výzdobou a jedním z rysů, který je odlišoval od církve jejich sousedů, bylo mnohem větší zapojování světské společnosti do církevních záležitostí.⁴¹ Důležitou postavou pro Pikty byl misionář svatý Ninian.

Po ovládnutí území Northumbrie Vikingy se Skotsko dostalo do izolace od kontinentálních vlivů, a bylo tedy nevyhnutelné to, že skotská raná církev bude v mnohém odlišná od církve na kontinentě. Pro skotskou církev je velmi typický lidovější charakter, a hlavně odkaz keltské tradice, která nebyla postupem staletí potlačována, ale naopak byla vyzdvihována a poukazovalo se zejména na její jedinečnost. Obyvatelům bylo nadále dovoleno uctívat stará keltská posvátná místa, zpívaly se tradiční lidové melodie a zničen nebyl ani kult starých gaelských svatých.⁴²

³⁹ WORMALD, J. (ed.), s. 41.

⁴⁰ SUCHÁNEK, Drahomír – DRŠKA, Václav, *Církevní dějiny. Antika a středověk*, Praha 2013, s. 137.

⁴¹ WORMALD, J. (ed.), s. 24.

⁴² Tamtéž, s. 55–56.

Ve 12. století se Skotsko postupně více otevíralo vnějším vlivům. Panovníci se snažili co nejvíce přiblížit ke svým anglickým i kontinentálním protějškům a chtěli vybudovat prosperující a fungující království, s čímž je však spojena i mnohem propracovanější organizace církve. V kontinentální Evropě probíhaly církevní změny zejména na konci 11. a počátku 12. století. Díky gregoriánské reformě se církev odpoutala od světské moci, reorganizovala se církevní administrativa a vzrostla moc papeže, jenž se stal důležitým hráčem evropské politiky.⁴³ Ke změnám došlo i u skotské církve, která se začala více přibližovat kontinentálním standardům. Důležitými církevními reformátory byl především král David I. a jeho matka Markéta Skotská, jež byla ve 13. století prohlášena za svatou a dodnes je patronkou Skotska.

Před církevními reformami Davida I. existovala ve Skotsku tři biskupství,⁴⁴ ve kterých klíčové církevní funkce zastávali opati pocházející z vlivných rodů, jejichž funkce se dědily. Keltská církev ve Skotsku postrádala organizovanost typickou pro jiné evropské státy.⁴⁵ Díky svaté Markétě se do Skotska dostalo několik kontinentálních vzorů, které pak využil David I.,⁴⁶ a posílil diecézní strukturu, jež se do počátku 13. století skládala z jedenácti územních biskupství evropského typu, spadajících přímo pod krále. Skotský král také rozšířil síť farností, kterým pomohlo v rozkvětu jeho nařízení o placení desátku.⁴⁷ Dále bylo založeno hned několik nových opatství,⁴⁸ což bylo klíčové pro rozvoj církve, protože zde mohly začít působit reformní evropské řády jako například cisterciáci, kteří s pomocí krále založili slavné opatství v Melrose. Díky mnichům začaly vzkvétat kláštery, ve kterých byly zakládány školy a došlo tak k růstu skotské vzdělanosti. Více jak polovina reformních klášterů byla založena přímo králem a nadále těžila z jeho náklonosti. Opati a biskupové na oplátku pomáhali králi při ovládnutí nových území a v posilování jednoty království.⁴⁹

Pro vyšší administrativní a justiční kontrolu byla ustanovena nová funkce arcijáhna, spadajícího pod biskupa, pro kterého vykonával především správní funkce – byla mu přidělena vlastní diecéze, v níž dohlížel na její správu a fungování. Přesto, že arcijáhen mohl svou diecézi

⁴³ SUCHÁNEK, D. – DRŠKA, V., s. 236–237.

⁴⁴ Nejdůležitější biskupství bylo v St. Andrews, které bylo založeno v roce 908. Poutě do tohoto biskupství podporovala Davidova matka Markéta, díky které nemuseli poutníci platit za převoz přes zátoku z čehož se stala tradice po názvem *Queen's Ferry* udržovaná až do 20. století. FRANK, J., s. 27.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 43.

⁴⁷ WORMALD, J. (ed.), s. 55.

⁴⁸ Byla to opatství v Dunfermline, Melrose, Kelso, Dryburgh, Jedburgh a Holyrood v Edinburghu. FRANK, J., s. 33.

⁴⁹ WORMALD, J. (ed.) s. 40–50.

využít za účelem vlastního zisku, ustanovení jeho funkce vedlo k posílení duchovní disciplíny. V každé diecézi byl většinou jeden arcijáhen, ale v těch větších, jako například v Glasgow nebo v St. Andrews, byli dva.⁵⁰ Většina diecézí měla několik venkovských děkanství, o které se staral děkan. Zpočátku byli hlavní církevní hodnostáři především anglického původu, protože právě oni přicházeli do Skotska jako nositelé nových změn. Později však někteří hodnostáři pocházeli i z již poangličtělých skotských nížin. Od začátku 12. století se začaly stavět ve Skotsku velkolepé kostely a katedrály podle anglického vzoru a skotští církevní představitelé se začali pravidelně scházet se svými protějšky z pevninské Evropy.⁵¹ Nové reformní duchovenstvo umocňovalo v lidech pocit společné skotské identity, což byl velmi důležitý prvek pro upevnění státu.⁵²

Skotsko nemělo po velmi dlouhou dobu arcibiskupství⁵³ a hrozilo, že dojde k podřízení jejich biskupství pod arcibiskupství v Cantenbury nebo v Yorku, čemuž se dlouhodobě snažili zabránit zejména biskupové z Glasgow a St. Andrews.⁵⁴ Toto podřízení by bylo velmi problematické i v rámci suverenity státu a postavení skotského krále. Z toho důvodu se David snažil přesvědčit papeže, aby vytvořil ve Skotsku arcibiskupství, pro které bylo navrženo jedno z nejdůležitějších skotských biskupství v St. Andrews. Tento skotský požadavek byl však neustále zamítán. Papež by se tím totiž nejspíše dostal do konfliktu s mocnými panovníky Anglie, kteří za tím viděli své mocenské ambice, a navíc by tím i popřel legitimní nároky na jurisdikci arcibiskupství v Yorku. Když byl v roce 1174 zajat Vilém I., anglický král Jindřich II. se snažil využít situace a pokusil se jej donutit uznat, že skotská církev je závislá na té anglické, což se však velmi nelíbilo papeži, kterým byl v té době Celestýn III. Papež tak nakonec v roce 1192 potvrdil bulou *Cum universi* svobodu skotské církve, ve které byla *Scoticcana ecclesia* prohlášena za „speciální dceru“, podléhající přímo papeži.⁵⁵ V průběhu 13. století si Skotsko vytvořilo úzké vazby na papežství a díky mnoha změnám se skotská církev mohla zařadit mezi církve předních křesťanských států.

⁵⁰ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 48.

⁵¹ WORMALD, J. (ed.), s. 55–57.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Prvním arcibiskupstvím se stalo v roce 1472 St. Andrews. BARRELL, A. D. M., s. 47.

⁵⁴ BROUN, D., 2015, s. 116.

⁵⁵ Skotská církev se skládala z diecézí St. Andrews, Glasgow, Dunkeld, Dunblane, Brechin, Aberdeen, Moray, Ross a Caithness. BARRELL, A. D. M., The Background to *Cum universi*: Scoto-papal relations 1159-1192, in: *The Innes Review*, roč. 46, č. 2, 1995, s. 116.

2. Události ve Skotsku do roku 1306

Období vlády Alexandra III. je často nazýváno „zlatým věkem“ skotských dějin.⁵⁶ Království si uchovalo hned několik svých keltských znaků, které byly hluboce zakořeněny ve zvycích společnosti. Avšak například typický keltský jazyk *gaelic* byl na ústupu, a to zřejmě kvůli příchodu anglicky hovořícího obyvatelstva z jihu, díky kterému se po celém Skotsku začala šířit především angličtina. Alexandr s konečnou platností vyřešil norsko-skotský spor týkající se Hebrid, které po dohodě s norským králem připojil, společně s ostrovem Man, ke skotskému království.⁵⁷ V rámci zahraniční politiky pokračovalo Skotsko ve snahách zachovat si nezávislost a vybudovat lepší hospodářské kontakty s Anglií, od které mimo jiné skotské království přebíralo i některé organizační vzory a kulturu.⁵⁸ Jedním z problémů bylo i nadále uznání skotské nezávislosti a postavení panovníka, neboť někteří angličtí králové (především Eduard I.), neuznávali skotskou samostatnost zejména kvůli několika lenním slibům, které jim v minulosti skotští panovníci složili za anglická léna.⁵⁹ Smrt Alexandra III. v roce 1286 odstartovala velkou krizi Skotského království, neboť král zemřel bez svého nástupce a jedinou nadějí, jak předejít velkým bojům mezi adepty na trůn, byla mladičká Markéta Skotská. Markéta však nešťastně zahynula na své cestě z Bergenu do Skotska a v zemi tak nastalo bezvládí a dlouhé období vnitřních sporů. Této situace využil anglický král Eduard I. a Skotsko si podmanil. Významná část šlechty i nižších vrstev, však s jeho postupem nesouhlasila a povstala proti anglické nadvládě v takzvané skotské válce za nezávislost.

2.1. Interregnum

Krátce po smrti Alexandra III. se v dubnu roku 1286 sešlo několik předních světských a duchovních představitelů Skotska ve městě Scone,⁶⁰ aby zde jednali o budoucích krocích, jež měly vést k udržení míru v zemi. Zároveň tento „parlament“ přísahal věrnost Markétě, která byla už v roce 1284 uznána následovnicí trůnu. Zřejmě i na tomto setkání bylo rozhodnuto, že než dojde ke korunovaci právoplatného panovníka, Skotsko bude rozděleno na šest celků a každý z nich bude spravovat jeden správce (*guardian of Scotland*).⁶¹ Vybranými správci byli dva biskupové William Fraser ze St. Andrews a Robert Wishart z Glasgow, dále

⁵⁶ FRANK, J., s. 40.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Ve Skotsku se prosadily především kamenné hrady jako Kildrummy či Rothesay. V rámci církevních staveb pak byla nově vystavěna například gotická katedrála v Glasgow. FRANK, J., s. 42.

⁵⁹ BARROW, G. W. S., 1965, s. 17.

⁶⁰ *Guardians of the kingdom chosen, after death of King Alexander III.*, Fordun, No. LXXXI.

⁶¹ Do češtiny by tato funkce šla přeložit i jako poručník.

dva baroni John Comyn a James Stewart, a nakonec byl zvolen hrabě Alexandr Comyn a Duncan z Fife.⁶² Mezi správce nebyli vybráni Robert Bruce, 5. lord z Annandale, ani John Balliol, protože byli zároveň nejvážnějšími adepty na trůn a pokud by Markéta zemřela, mohli by své funkce správců využít pro vlastní cíle.

Tento „parlament“ také vyslal vyslance do Norska, aby přiměli k návratu princeznu Markétu, jež si na základě smlouvy z Birghamu z roku 1289 měla vzít za manžela korunního prince Eduarda, budoucího anglického krále Eduarda II. Případný společný potomek královského páru by pak napomohl větší integraci obou království. Než se však sňatek mohl uskutečnit, Markéta v roce 1290 zemřela⁶³ a o trůn se začalo ucházet celkem čtrnáct zájemců, mezi něž patřil i Robert Bruce st., který společně se svým synem Robertem Bruce m. začal shromažďovat vojenskou sílu. Ve Skotsku se schylovalo k občanské válce, které se správci snažili všemožnými způsoby zabránit. Z toho důvodu se obrátili na Eduarda I., který měl být zprostředkovatelem volby nového monarchy. Fakt, že požádali o pomoc právě anglického krále, nás nemůže udivovat. V té době hned několik skotských šlechticů vlastnilo půdu v Anglii a vazby mezi Anglií a Skotskem byly mnohem více provázané. Správci s Eduardem navíc již několikrát jednali ohledně sňatku Markéty a Eduarda II. Anglický vládce pro ně tedy představoval možnost, jak udržet mír a stabilitu, i když si uvědomovali, že tím podstupují nemalé riziko. Eduard předpokládal, že ho zástupci Skotska poprosí o pomoc při volbě nového krále a bylo mu jasné, že se zájemci o trůn mezi sebou nedohodnou. V této situaci viděl příležitost, jak docílit svých ambic o ovládnutí a připojení Skotska k Anglii. Začal se proto velmi důkladně připravovat na zásah do skotských záležitostí a odmítl se spokojit s rolí pouhého rozhodce. Z toho důvodu příslib pomoci spojil se souhlasem, že Skotsko uzná svrchovanost Anglie.

V roce 1291 vydal Eduard I. dokument, ve kterém, za účelem konečného urovnání záležitostí, svolal skotskou šlechtu na hrad Upsettlington v Norhamu.⁶⁴ Robert Bruce st., John Balliol a další šlechtici se nakonec Eduardovu rozhodnutí o svrchovanosti Skotska podřídili a přísahali králi věrnost. Velkým problémem však v budoucnu bylo to, že anglickému králi složil slib i Robert Bruce nejml., budoucí král Robert I. Skotský. Eduard od tohoto okamžiku chápal sebe sama jako přímého vládce Skotska a nařídil zatknout všechny, jež by mu odmítli přísahat věrnost. Další kroky vedoucí k volbě nového panovníka byly podniknuty ještě téhož

⁶² BARRELL, A. D. M., 2000, s. 94.

⁶³ MACNAMEE, Colm, *The Wars of the Bruces: England and Ireland 1306–1328*, Edinburgh 2012, s. 40.

⁶⁴ BURT, Caroline, *Edward I and the Governance of England 1272-1307*, Cambridge 2013, s. 154.

roku na zasedání v Berwicku, na němž měla určená komise zvolit svého budoucího vládce z celkem dvanácti uchazečů. Oficiální nárok⁶⁵ však měli pouze čtyři z nich – Robert Bruce st., John Balliol, John Hastings a hrabě Florent.⁶⁶ Pro další pochopení vývoje je potřeba se nyní blíže zaměřit na rod Bruce a na osobnost Roberta Bruce st., 5. lorda z Annandale, neboť jeho role, jakožto i dalších členů rodu, je klíčová pro následující události.⁶⁷

Bruceové byli původně normanským rodem, avšak po dobytí Anglie Vilémem Dobyvatelem jeden z jejich členů pravděpodobně za věrné služby získal několik pozemků na území Anglie – část rodu opustila Normandii a usadila se v nových državách.⁶⁸ Za vlády skotského krále Davida I. odešlo několik šlechtických rodin z Anglie do Skotska, mezi které patřili i členové rodu Bruce, jenž se tak rozdělil na anglickou a skotskou větev. Skotské části rodu daroval David I. v roce 1124 území Annandale, nacházející se na samotné hranici Skotska a Anglie, které bylo kvůli své hraniční poloze ve 12. století velmi významné.⁶⁹ Důležitým momentem pro další vývoj rodu se stal sňatek Roberta Bruce, 4. lorda z Annandale, a Isabely z Huntingdonu, dcery Davida z Huntingdonu, jenž byl vnukem krále Davida I. a bratrem králů Malcolma IV. a Viléma I. Právě na základě tohoto sňatku mohl Robert Bruce st. v době bezvládi vznést svůj nárok na trůn.⁷⁰

Robert Bruce st. měl však již od počátku silné soupeře v Johnu Balliolovi, Johnu Hastingsovi a hraběti Florentovi, neboť všichni byli příbuzní Davida, hraběte z Huntingdonu. John Balliol byl vnukem Davidovy nejstarší dcery Markéty, kdežto Robert byl synem jeho mladší dcery Isabely; proto také Balliol tvrdil, že na trůn má větší nárok, s čímž Robert naprosto nesouhlasil a argumentoval, že on sám je o generaci blíže Davidovi, protože byl synem jeho dcery, nikoliv vnukem jako Balliol. Menší nárok na trůn měl oproti nim John Hastings, protože byl synem Davidovi nejmladší dcery Ady, a také hrabě Florent, který byl dokonce vzdáleným příbuzným Davidovy sestry.⁷¹

⁶⁵ Oficiální nárok na trůn se odvozoval od jejich společného předka Davida z Huntingdonu, který byl vnukem skotského krále Davida I. Blíže bude přiblíženo níže.

⁶⁶ PRESTWICH, Michael, *Edward I.*, London 1997, s. 366.

⁶⁷ Robert Bruce st. byl děd budoucího skotského krále Roberta I. a v době vznesení nároku na trůn mu bylo již osmdesát let.

⁶⁸ WORMALD, J. (ed.), s. 50.

⁶⁹ BARROW, G. W. S., 1965, s. 28.

⁷⁰ YOUNG, A. – STEAD, M. J., s. 16.

⁷¹ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 100–101.

Robert Bruce st., přezdívaný *the Competitor*,⁷² byl velmi napojen na anglickou politiku, získal významné postavení na anglickém dvoře a zároveň se stal místodržícím hradu Carlisle a šerifem v oblasti Cumberland.⁷³ Rod Bruce byl tedy celkově pevně provázán s anglickou politikou, o čemž svědčí fakt, že Robert Bruce ml., hrabě z Carricku, dokonce půjčil Eduardovi peníze na jeho tažení do Walesu. Tak rozsáhlý kontakt skotské šlechty s Anglií však v této době nebyl vůbec neobvyklý, jak jsem již zmiňovala o několik odstavců výše. Eduard I. si zřejmě velmi dobře uvědomoval moc tohoto rodu, kdyby se totiž Robert Bruce st. nakonec skutečně stal králem, Skotsko by získalo schopného a mocného panovníka, kterého by nebylo lehké si podřídit.

2.2. John Balliol novým králem Skotska

Novým panovníkem se 17. listopadu roku 1292 stal John Balliol, který měl, podle rozhodnutí zvolené komise, a i samotného Eduarda, největší nárok na trůn na základě principu primogenitury.⁷⁴ Těžko však říci, zda byl Eduard vskutku přesvědčen, že je to tak správné, anebo viděl v Balliolovi slabšího kandidáta, se kterým bude moci lépe manipulovat. Balliol měl navíc podporu několika vlivných skotských rodin, i samotných Comynů, nepřátelského rodu Bruceů. Robert Bruce ml., hrabě z Carricku, odmítl složit novému králi věrnost a vzdal se svého titulu hraběte, který získal jeho syn Robert Bruce nejml. Tři dny po zvolení přísahal nový skotský král věrnost anglickému králi a po následné korunovaci mu složil lenní slib. Eduard se tak mohl prohlásit za svrchovaného vládce Skotska, jemuž je Balliol podřízen a pečeť používaná šesti skotskými správci byla rozlomena a její kousky byly poslány do Anglie, jakožto důkaz Eduardovy nadvlády nad Skotskem.⁷⁵ V platnost vyšlo mnoho nových ustanovení, která měnila stávající politický systém. Eduard se snažil zachovat některé typické skotské zvyky, ale pouze tehdy, pokud to neomezovalo jeho moc. Navzdory svému úsilí, nedokázal John Balliol dosáhnout rychlé stabilizace situace. Skotové byli nadále velmi nespokojeni s kroky Anglie a Eduard se vůči novému králi choval velmi nadřazeně a podkopával jeho autoritu.

V roce 1294 vypukla válka mezi Francií a Anglií. Eduard I. proto začal shromažďovat vojsko na ochranu svých kontinentálních držav a požadoval vojenskou pomoc přímo od Balliola, deseti skotských hrabat a šestnácti baronů, kteří by byli vedeni Jamesem Stewartem

⁷² Přezdívku *the Competitor* či *the Claimant* získal Robert Bruce st. díky tomu, že byl schopný riskovat téměř cokoliv, aby se stal novým králem Skotska. Již před vznesením nároku na trůn byl velmi bohatý a vlastnil mnoho důležitých území ve Skotsku i v Anglii. BARROW, G. W. S., 1965, s. 32–33.

⁷³ BALFOUR, James, *The Scots Peerage*, vol. 2, Edinburgh 1905, s. 431.

⁷⁴ PRESTWICH, M., 1997, s. 367.

⁷⁵ Tamtéž, s. 370.

a v té době již osmdesáti čtyřletým Robertem Bruce st.⁷⁶ Tyto požadavky ale vyvolaly ve Skotsku ještě větší odpor vůči Eduardovi. Po setkání skotského parlamentu byla zvolena nová rada, která převzala moc od Balliola a snažila se dohodnout spojení s Francií, ke kterému v roce 1295 skutečně došlo (tzv. *Auld Alliance*).⁷⁷ Někteří šlechtici byli však i nadále ochotni podporovat anglického krále, kdy většina z nich pocházela z rodů, které byly proti zvolení Johna Balliola králem.

Eduard I. odpověděl na jednání Skotska s Francií invazí do země v roce 1296, přestože v té době musel řešit válku s Francií a revoltu ve Walesu.⁷⁸ V březnu 1296 zaútočili Angličané na hrad Carlisle, kterému nyní velel Robert Bruce ml., neboť Robert Bruce st. zemřel o rok předtím a jeho syn tak získal majetky v Anglii a stal se i anglickým baronem. Robert Bruce ml., společně se svým synem Robertem Bruce nejml., nakonec přísahali králi Eduardovi věrnost.⁷⁹ Anglické vojsko v dubnu 1296 v bitvě u Dunbaru porazilo Skoty a následně obsadilo i Dunbarský hrad. John Balliol pak v červenci téhož roku na nátlak krále abdikoval a byl uvězněn v Toweru, odkud mu však nakonec bylo dovoleno odjet na jeho rodové panství ve Francii. Eduardovi nechal odvézt do Anglie předměty symbolizující skotskou svébytnost, mezi nimiž byl i tzv. Kámen osudu, na kterém byli korunováni skotští králové ve Scone. Byla zavedena nová anglická správa a vybírání daní, avšak místní samospráva byla ponechána v rukou skotských velmožů.⁸⁰ Postoj Eduarda ke skotskému království se v mnohém změnil, protože ho již nebral jako samostatné království s vlastním králem, ale považoval jej za území patřící k anglické koruně, které bylo na stejné úrovni jako například Irsko nebo Wales.

Díky velké nespokojenosti skotské nobility i prostých vrstev obyvatelstva s anglickou nadvládou začalo vznikat již v roce 1297 hnutí odporu, ke kterému se během roku přidávalo mnoho dalších rebelů a anglická správa tak na mnoha místech přestala úplně fungovat.⁸¹ Do čela povstání se postavil syn Malcolma Wallace z Elderslie William Wallace a Andrew Murray (také znám jako Andrew z Moray) a ve Skotsku propukla tzv. první válka za nezávislost. Eduard měl však stále mnoho silných skotských spojenců (většinou to byli šlechtici, kteří vlastnili statky i na území Anglie) mezi kterými byl i nejmladší Robert Bruce, hrabě z Carricku, jenž se však v roce 1297 otevřeně přihlásil k povstání. Členové rodu Bruce

⁷⁶ BARROW, G. W. S., 1965, s. 87.

⁷⁷ PRESTWICH, M., 1997, s. 372.

⁷⁸ BURT, C., s. 180–181.

⁷⁹ BALFOUR, J., s. 432.

⁸⁰ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 107.

⁸¹ BARROW, G. W. S., 1965, s. 111–112.

stáli od počátku na straně anglického krále a kvůli tomu ztratili své postavení a některá území ve Skotsku, jež získali zpět právě díky Eduardovi.⁸² Je tedy zarážející, že se mladý Robert rozhodl bojovat za povstalce, protože tím mohl naprosto vše ztratit. Současně měl velké neshody s vůdci povstání, protože usiloval o získání trůnu pro sebe, kdežto Wallace s Murrayem chtěli vybojovaný trůn navrátit zpět Johnu Balliolovi. Rozhodnutí přidat se k odporu bylo zřejmě tím nejdůležitějším okamžikem v jeho životě, ale tyto kroky však ještě nelze považovat za projev skotského nacionalismu, ten se totiž začal ve větší míře projevat až po roce 1304 a je tedy spíše výsledkem válek než jejich příčinou.⁸³

Skotský odpor byl hned na počátku války poražen a Eduard si podrobil několik šlechticů bojujících proti němu, mezi nimiž byl i Robert Bruce nejml. Wallace a část odboje však kapitulaci odmítli a pokračovali dál v boji proti anglické nadvládě. Velmi úspěšní byli Skotové především na severu země, kde využívali k porážce Angličanů zejména znalost terénu. V září 1297 Skotové vyhráli důležitou bitvu u Stirling Bridge, díky které se William Wallace stal národním hrdinou a byl zvolen do pozice dočasného správce země za krále Johna I.⁸⁴ Eduard II. se poté, co se dozvěděl o porážce anglické armády, vrátil z Flander a začal sbírat vojsko, aby Skoty porazil. V rámci tažení však propukla v jeho vojsku vzpoura ze strany Velšanů, kteří odmítli bojovat proti Skotům a někteří se dokonce plánovali přidat na jejich stranu. Díky této vzpouře měl Wallace více času na přípravu, avšak ani to nestačilo a Angličané po dlouhém boji bitvu u Falkirku v červenci 1298 vyhráli.⁸⁵ Přestože Eduard Skotsko opět ovládnul, převážná část země byla stále pod vládou Skotů. William Wallace se po prohře vzdal vedení armády i pozice správce země a vydal se na kontinent hledat podporu od francouzského krále a s největší pravděpodobností i od papeže. Novými správci Skotska se v prosinci 1298 stali Robert Bruce a John Comyn,⁸⁶ i přestože jejich rody byly odvěkými nepřáteli.⁸⁷ Oba noví správci navíc jednali opět ve jménu pravého skotského krále Johna Balliola, i když ho rod Bruce od počátku jeho korunovace formálně neuznával a Robert Bruce toužil získat trůn pro sebe.

Rivalita mezi správci byla obrovská a mnohdy tím ohrozily i zájmy celého království. Z toho důvodu byl zvolen třetí správce William Lamberton, biskup ze St. Andrews, jehož

⁸² Robert Bruce nejml. přísahal společně se svým otcem věrnost Eduardovi a skotští šlechtici v opozici jim za to zabavili jejich majetky. BARROW, G. W. S., 1965, s. 118–119.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ WORMALD, J. (ed.), s. 66.

⁸⁵ *Battle of Falkirk*, Fordun, No. CI.

⁸⁶ John Comyn z Badenochu byl prasnynovcem Waltera Comyna a jeho otec byl po smrti Alexandra III. jedním z několika adeptů na skotský trůn. FRANK, J., s. 48.

⁸⁷ BARROW, G. W. S., 1965, s. 147.

hlavním úkolem bylo urovnávat spory mezi Comynem a Bruceem. Konflikt však nakonec stejně eskaloval a jediným řešením se jevilo být odvolání Roberta Bruce z pozice správce Skotska. I když Skotové nebyli jednotní, byli schopni nad Angličany vyhrávat a dobývali zpět značnou část svého království. Znepokojený Eduard proto brzy shromáždil další vojsko, se kterým vytáhl do Skotska. Jeden pluk, za dohledu zkušených velitelů, vedl dokonce Eduardův syn Eduard (budoucí Eduard II.), který se v roce 1314 střetl s Robertem Bruceem v klíčové bitvě u Bannockburnu.⁸⁸ Angličané však nebyli ve své snaze o podřízení skotské opozice příliš úspěšní a nevybojovali klíčová území. Proti Eduardovi se dokonce začala tvořit opozice i v Anglii, která svému králi vytykala především nedodržování práv šlechty a zatížení země neustálými válkami. Úspěšní a jednotní však nebyli ani Skotové a Robert Bruce se začal méně zúčastňovat některých vojenských akcí, neboť již nezastával funkci správce a byl zřejmě velmi nespokojen s rostoucí mocí svého nepřítele Johna Comyna. Bruceovi s největší pravděpodobností vadilo hlavně to, že pokud by byla skutečně obnovena vláda Johna Balliola, Comyn by získal mnohem lepší postavení než on. Navíc by se musel definitivně vzdát naděje, že se jednou stane sám skotským králem.

Velkou ránou pro Skotsko bylo i pozbytí naděje na získání francouzského spojení. Již několikrát jednali s Filipem IV. o možné vzájemné podpoře, avšak Eduard v červenci 1302 porazil francouzské vojsko a o pár měsíců později uzavřel s Filipem mírovou smlouvu.⁸⁹ Tím si Eduard zajistil, že nedojde ke spojení skotských a francouzských jednotek, a proto v roce 1303 opět táhl se svou armádou do Skotska. Eduard, poučen z minulých tažení, se tentokrát zaměřil zejména na dobytí severu, kde se soustředilo největší množství jeho nepřátel. V roce 1304 se mu podařilo sever dobýt a v srpnu 1305 pak Angličané zajmuli dokonce Williama Wallace, jenž následně stanul před anglickým soudem, kterým byl odsouzen k trestu smrti za zabití šerifa z Lanarku, jehož vraždou pomstil smrt své manželky, dále pak za rebelii, přesvědčování skotských lordů ke zradě, zhárství a další těžké zločiny.⁹⁰

Eduard se nadále snažil získat nad Skotskem plnou kontrolu, ale s jeho postupem však nesouhlasil Robert Bruce, který, poté co byl zbaven funkce správce, složil Eduardovi poslušnost a přidal se tak na jeho stranu, neboť to pro něj bylo v ten moment nejvýhodnější. Anglický král

⁸⁸ WORMALD, J. (ed.), s. 67.

⁸⁹ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 111.

⁹⁰ Po vyhlášení trestu ho nejprve táhli za koněm několik mil k popravišti, následně byl pověšen a odříznut ještě když dýchal, dále mu rozřízli břicho a vyndali a spálili jeho vnitřnosti, a nakonec bylo jeho tělo rozděleno na čtyři kusy, kdy jeden nechali v Londýně a zbylé tři pak odvezli do Newcastleu, Berwicku a Stirlingu, aby tím varovali a zastrašili lidi, kteří by se také chtěli postavit proti anglickému králi. BARROW, G. W. S., 1965, s. 194.

mu za složení poslušnosti totiž slíbil zachování jeho pozemků a svobody.⁹¹ Po čase ale s anglickým králem v mnohém opět nesouhlasil, a z toho důvodu začal shromažďovat vojenské síly na odpor vůči němu. Pokud by Robert získal na svou stranu skutečně silné spojence, s jejichž pomocí by byl schopen porazit anglického panovníka, mohl by se navíc stát novým skotským králem. Postoje Roberta vůči Eduardovi I. byly skutečně proměnlivé a na jeho stranu se opět přidal zřejmě pouze kvůli konfliktu s Comynem a ne tedy z toho důvodu, že by byl anglickému králi skutečně věrný. V červnu 1304 uzavřel Robert spojení s biskupem Lambertonem ze St. Andrews a nadále hledal další spojence.⁹² Dokonce se rozhodl na svou stranu získat i svého odvěkého nepřítele Johna Comyna, se kterým se v únoru 1306 sešel ve františkánském kostele Greyfriars v Dumfries.⁹³ Jejich setkání ale neskončilo spojenectvím, nýbrž opětovnou hádkou, ve které Robert Johna nakonec probodl přímo před oltářem.⁹⁴ Tento čin Bruceovi velmi zkomplikoval jeho postavení a nejhorší bylo, že k němu došlo na církevní půdě. Nejen stoupenci Johna Comyna byli vraždou, kterou Robert spáchal, znechuceni a považovali ho za obyčejného vraha, nikoliv za možného nového skotského krále.

Deset dní po smrti Johna Comyna se o jeho vraždě dozvěděl i Eduard I. a ohlásil, že v létě povede armádu z Berwicku proti Skotům, kteří proti němu opětovně povstali.⁹⁵ Již v březnu obdržel anglický král zprávu o Robertových aktivitách a snahách shromáždit co největší počet spojenců na svou stranu.⁹⁶ I přesto však proti němu okamžitě nevytáhl s vojskem, protože si zřejmě myslel, že se situace ve Skotsku vyřeší tím, že proti Robertovi povstanou stoupenci Johna Comyna, který měl na své straně totiž mnohem více šlechticů, než samotný Bruce. Tito Comynovi následovníci navíc byli Eduardem považováni za skutečné nepřátelé Anglie, nikoliv tedy Bruce a jeho stoupenci. Z toho důvodu tedy zřejmě Eduard okamžitě nezasáhl.

⁹¹ STONES, E. L. G., The Submission of Robert Bruce to Edward I., in: *The Scottish Historical Review*, roč. 34, č. 118, 1955, s. 123.

⁹² Tamtéž, s. 184.

⁹³ REESE, Peter, *Bannockburn. Scotland's Greatest Victory*, Edinburgh 2014, s. 50.

⁹⁴ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 114.

⁹⁵ GRANT, A., s. 180.

⁹⁶ Na své straně měl mimo jiné i biskupa ze St. Andrews a Glasgow.

3. Robert Bruce králem Skotska

Po zabití Johna Comyna v roce 1306 se Robert snažil co nejrychleji převzít moc a získat na svou stranu přední skotské šlechtice. To však bylo velmi komplikované, protože jedním z nejsilnějších a nejmajetnějších rodů Skotska byli právě Comynové.⁹⁷ Robert začal pro zlepšení své mocenské pozice, dobývat klíčové hrady, jako byly například Dumfries, Dalswinton, Ayr nebo Rosthesay.⁹⁸ Comynové a jiné, jim spřátelené rody, však odmítli novému králi přísahat věrnost a před svými nepřáteli raději utíkali. Po několika malých úspěších Robert nadále neotálel a již v březnu 1306 se nechal ve Scone korunovat novým skotským králem.⁹⁹ Celý ceremoniál byl velmi uspěchaný a komplikovaný. Kámen osudu, na kterém byli skotští králové odjakživa korunováni, byl odcizen Angličany a v anglickém zajetí byl i hrabě Fife, jemuž podle tradice náleželo právo provést korunovaci nového skotského panovníka.¹⁰⁰ Místo něj tedy korunovaci provedla jeho sestra hraběnka Isabela z Buchanu, jež se rozhodla Roberta podporovat i přesto, že byl její manžel příbuzný Johna Comyna.¹⁰¹ Bezprostředně po této uspěchané korunovaci Eduard I. prohlásil Roberta za zrádce a zabavil mu veškeré majetky v Anglii. Odezva brzy přišla i od papeže, jenž Roberta exkomunikoval.¹⁰² Bruceovo postavení tedy nebylo vůbec jednoduché – ve Skotsku se proti němu bouřila znepřátelená šlechta, z Anglie do Skotska mířilo vojsko, které ho mělo sesadit, a ještě byl vyloučen z církve, což bylo pro křesťanskou Evropu jedním z největších prohřešků.

3.1. Skotská církev během války za nezávislost a její vztah k novému králi

Anglické podmanění Skotska výrazně ovlivnilo i záležitosti skotské církve, jež získala od papeže zvláštní a výjimečné postavení v rámci kontinentální církve, na které byla náležitě hrdá.¹⁰³ Kvůli neustálé válce s Anglií docházelo k mnoha ekonomickým i společenským změnám, jež přinášely úpadek a chudobu. V největším ohrožení byly kláštery a významná církevní místa v pohraničních oblastech, kde nájezdy nepřátel natropily největší škody. Přední

⁹⁷ John Comyn byl navíc příbuzným bývalého krále Johna Balliola, který měl ve Skotsku stále mnoho podporovatelů, i přestože byl v té době v domácím vězení na svém rodovém panství Hélicourt ve Francii, kde i v roce 1314 zemřel.

⁹⁸ BARROW, G. W. S., 1965, s. 209.

⁹⁹ *Coronation of King Robert Bruce*, Fordun, No. CXVIII.

¹⁰⁰ DEAN, Lucinda, Projecting Dynastic Majesty. State Ceremony in the Reign of Robert the Bruce, in: *International Review of Scottish Studies*, roč. 40, 2015, s. 36.

¹⁰¹ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 115.

¹⁰² GRANT, A., s. 181.

¹⁰³ Označení pro entitu skotské církve, stanovené v *Cum universi* z roku 1192, bylo *Ecclesia Scotticana*. BARROW, G. W. S., The Scottish Clergy in the War of Independence, in: *The Scottish Historical Review*, roč. 41, č. 131, 1962, s. 9.

církevní představitelé zásadně nesouhlasili s okupací jejich země, neboť tím bylo ohroženo i samotné postavení skotského duchovenstva. Z toho důvodu začali biskupové William Lamberton ze St. Andrews a Robert Wishart z Glasgow, společně s dalšími členy duchovenstva, podporovat aktivity Roberta Bruce, díky němuž by si skotská církev mohla uchovat své nezávislé postavení a práva. Tím, že se postavili za exkomunikovaného krále, se však postavili nejen autoritě papeže, ale i samotnému církevnímu právu.¹⁰⁴

Jedinečnost skotské církve spočívala v tom, že utvářela samostatnou provincii, podřízenou přímo papeži, díky níž místní biskupové získali výhodné postavení i pocit jisté církevní nezávislosti.¹⁰⁵ Církevní moc byla v rukou biskupů, jež si měli být všichni rovni, nicméně výrazně lepší postavení a větší moc měli především biskupové ze St. Andrews a Glasgow,¹⁰⁶ kteří své bohatství a vliv náležitě využívali pro boj za opětovnou nezávislost Skotska. Skotskému duchovenstvu byl značně nakloněn i samotný papež Bonifác VIII., který v roce 1299 vydal bulu *Scimus fili*, určenou pro Eduarda I., ve které prohlašuje, že Skotsko je jednou z držav římské církve a nemělo by tedy být podřízeno králi Anglie. Papež v této bule navíc připomíná, že anglický král během jednání o sňatku budoucího krále Eduarda II. s Markétou Skotskou slíbil, že Skotsko zůstane samostatné, i přestože dojde k větší integraci obou království.¹⁰⁷

Skotská církev hrála bezesporu důležitou roli během první války za nezávislost. Církevní administrativu kontrolovali biskupové (většinou vysoce vzdělaní a pocházející z nižší šlechty), jež své intelektuální dovednosti využívali především pro službu skotskému království, které si přáli osvobodit od anglické nadvlády.¹⁰⁸ Po ovládnutí Skotska v roce 1296 obdržel Eduard I. hold pouze od tří z dvanácti skotských biskupů. Byli to biskup z Whithornu, Aberdeenu a Robert Wishart z Glasgow, který se však nakonec přidal také k Bruceovi.¹⁰⁹ Zpočátku chtěli církevní představitelé, pomocí francouzské a papežské podpory, obnovit vládu Johna I.¹¹⁰ Eduard I. však uzavřel s Francií v roce 1302 mírové dohody a Skotsko tak přišlo o podporu Francie i papeže. Obnovení vlády Johna I. se začalo jevit tedy jako beznadějně, a proto se církevní představitelé uchýlili k možnosti korunování jiného krále.¹¹¹ Kostel

¹⁰⁴ WORMALD, J. (ed.), s. 77.

¹⁰⁵ BARROW, G. W. S., 1962, s. 4.

¹⁰⁶ Do jejich diecézí patřila téměř polovina populace středověkého Skotska. Tamtéž, s. 16.

¹⁰⁷ BARRELL, A. D. M., 2000, s. 110.

¹⁰⁸ BARROW, G. W. S., 1962, s. 3

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 9.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 21.

¹¹¹ Někteří se snažili na trůn dosadit syna Johna I. Eduarda Balliola.

v Dumfries, v němž se odehrála vražda Johna Comyna, spadal tehdy do diecéze biskupa z Glasgow Roberta Wisharta, kterého Robert nakonec přesvědčil o tom, že Skotsko dokáže dovést k opětovné samostatnosti. Vedle Wisharta pak Robert na svou stranu získal i biskupa z Moray a další duchovní, jež svého krále nepřestali podporovat ani po jeho exkomunikaci. Mezi léty 1308 a 1310 (přesný rok není znám) se pravděpodobně konal koncil skotské církve v Dundee, na kterém měli biskupové údajně vyhlásit oficiální podporu Robertovi a Balliola prohlásit za pouhou loutku, dosazenou na trůn Eduardem I.¹¹² O tom, zda se tento koncil skutečně konal, se však dodnes vedou spory. Skotská církev procházela v období první války za skotskou nezávislost krizí, ale především díky silným postavám, jako byl například Lamberton s Wishartem, si dokázala uchovat svou sílu a vliv.

3.2. Události po korunovaci, vyhnanství a znovudobývání království

Bezprostředně po své korunovaci musel nový skotský král okamžitě jednat, neboť do Skotska bylo vysláno Eduardem I. anglické vojsko, pod vedením Aymera de Valence.¹¹³ Nový král pravděpodobně vydal několik garancí práv, či jiných dokumentů, ale žádné z nich se nám z této doby nedochovaly a nedošlo ani k svolání parlamentu.¹¹⁴ Na začátku dubna roku 1306 dorazila anglická armáda do Skotska a začala dobývat zpět hrady, spadající pod Robertovu kontrolu. Aymerovi bylo Eduardem dovoleno neudělit nikomu milost, což můžeme vidět v jednom z jeho dopisů, ve kterém Eduard dokonce schvaluje spálení země Simona Fräsera¹¹⁵ a dovoluje Aymerovi takto jednat i s územím dalších nepřátel Anglie.¹¹⁶ Vojsko během června odřízlo od Roberta i Wisharta s Lambertonem a úspěšně pokračovalo v dobývání. I když se situace pro Angličany vyvíjela nadějně, do Skotska se vypravil i sám král Eduard I. s posilami. Informace o rozhodnutí anglického krále se dostala k Robertovi, který shromáždil vojsko a vydal se porazit Aymera, ještě před příchodem anglické posily s králem.¹¹⁷

Skotské vojsko včele s Robertem dorazilo v červnu do Methvenu, kde se nacházel Aymer de Valence, a utábořilo se zde.¹¹⁸ Skotové se však dopustili zásadní strategické chyby, neboť nikdo nehlídal přístupovou cestu od města Perth a veliteli anglického vojska Aymerovi

¹¹² WATT, Donald, *Medieval Church Councils in Scotland*, Edinburgh 2000, s. 105.

¹¹³ Scalacronica, s. 31. Aymer de Valence, hrabě z Pembroke byl švagr zavražděného Johna Comyna a příbuzný krále Eduarda I.

¹¹⁴ BARROW, G. W. S., 1965, s. 214.

¹¹⁵ Simon Fraser byl jeden ze skotských šlechticů, který se přidal k Robertovi těsně po jeho korunovaci. Zúčastnil se také bitvy u Methvenu, kde byl zajat a popraven. BARROW, G. W. S., 1965, s. 218.

¹¹⁶ *Letter by Edward II. to Aymer de Valence*, CDS II., No. 1782.

¹¹⁷ CORNELL, David, *Bannockburn. The Triumph of Robert the Bruce*, New Haven 2014, s. 51.

¹¹⁸ *Battle of Methven*, Fordun, No. CXIX.

se podařilo nepřipravené Skoty přepadnout a porazit.¹¹⁹ Porážka byla pro Roberta naprosto zdrcující, neboť se tím zpochybnila jeho autorita skotského krále, a navíc v jeho vojsku, které bylo v podstatě skoro celé zmasakrováno, byli jedni z jeho nejvěrnějších následovníků, z nichž většina byla kvůli porážce zajata, či zabita. Králi zbyla jen hrstka nejvěrnějších spolubojovníků¹²⁰ a společně se svou družinou s nimi musel utéci. Nejprve se vydali do Drumalbanu, odkud pokračovali dál na sever. Blízko Tyndrumu se však střetli s Johnem MacDouallem z Argyllu, který králi uštědřil druhou porážku. Robertovo zbývající vojsko mužů se pak celé rozpadlo a jeho družina se ocitla ve velkém nebezpečí. Svou manželku Elizabeth a dceru Marjorie, společně s dalšími ženami, poslal v doprovodu svého bratra Neila Bruce na hrad Kildrummy.¹²¹ Bruce se svými společníky se pak vydal do hor v Athollu¹²² a následně se skrýval pravděpodobně na severu od jezera Loch Lomond, odkud pokračoval jižně od ostrova Bute až k hradu Dunavertry.¹²³

Nová výprava Eduarda I. měla nadobro vyřešit problém se Skoty a Roberta a jeho následovníky konečně porazit. Eduard I. však onemocněl dříve, než se připojil ke svému vojsku a vedení přešlo na jeho syna, korunního prince Eduarda. Když však princ Eduard dorazil do Skotska Robert byl již poražen, a proto se zaměřil zejména na zničení všech jeho podporovatelů. Jak jsem již zmínila, Robertova manželka i dcera se, společně s dalšími ženami a ozbrojeným doprovodem, uchýlila na hrad Kildrummy, kam však brzy dorazila anglická armáda.¹²⁴ Na hradě zůstalo několik Skotů, kteří ho byli ochotni hájit do úplného konce, mezi něž patřil i Robertův bratr Neil Bruce. Hrad se jim však nepodařilo udržet a většina z nich byla zajata, či pobita.¹²⁵ Elizabeth, manželka Roberta a dcera mocného hraběte z Ulsteru, se společně s několika dalšími ženami a s Robertovou dcerou Marjorie vydala na útěk ještě před dobytím hradu. Utéci se jim však nepodařilo a všechny byly zajaty. Elizabeth byla uvězněna v Lincolnshire, a mnohem hůře na tom byla Robertova sestra Mary Bruce a mladá hraběnka Isabela z Buchanu, která hrála důležitou roli při korunovaci ve Scone. Obě ženy byly uvězněny do speciálně zkonstruované klece ze dřeva a železa. Maryina klec byla následně zavěšena na zeď hradu Roxburgh a Isabelina na hradě Berwick. Do jedné z takových klecí v Toweru

¹¹⁹ Scalacronica, s. 32.

¹²⁰ Byl to zejména jeho bratr Eduard Bruce, James Douglas, Neil Campbell a Gilbert de la Hay. Mezi jeho nejvěrnější spolubojovníky patřil i Thomas Randolph, který byl však během bitvy u Methenu zajat a do roku 1307 uvězněn v anglickém vězení. BARROW, G. W. S., 1965, s. 219.

¹²¹ *Conflict at Dalry, in the borders of Argyll*, Fordun, No. CXX.

¹²² Část skotských Highlands.

¹²³ BARROW, G. W. S., 1965, s. 232.

¹²⁴ REESE, P., s. 54.

¹²⁵ Tamtéž, s. 55.

měla být uvězněna i Robertova dcera Marjorie. Anglický král však nakonec, i přes svou prokázanou krutost, zřejmě nebyl schopný takto uvěznit teprve dvanáctileté dítě, a tak byla Marjorie poslána do kláštera v Yorkshire.¹²⁶ Nemocný Eduard I. mezi tím odcestoval na sever Anglie a vydal několik nařízení, ze kterých bylo jasné, že se vzbouřenými Skoty hodlá naložit velmi krutě. Neil Bruce, Simon Fraser a John de Seton, společně s několika dalšími zajatými muži, byli nelítostně popraveni.¹²⁷ Území patřící Bruceovi byla zabrána a rozdělena podporovatelům Eduarda.¹²⁸ Annandale, rodové území rodu Bruce, Eduard I. daroval Humphreymu de Bohun, hraběti z Herefordu.¹²⁹ Nedávno korunovaný skotský král tak ztratil téměř vše – přišel o několik svých nejuvěrnějších podporovatelů, část jeho rodiny byla uvězněna, a nakonec mu byla zabavena i veškerá jeho území. Stal se z něj psanec ve vlastním království a pro spoustu Skotů nebyl víc než vrah a uzurpátor.

V lednu 1307 se k anglickému králi dostalo několik zpráv o spatření Roberta v jihozápadní části Skotska – v té době se Robert nacházel zřejmě již na hradě Dunaverty, kde se však moc dlouho nezdržel kvůli hrozícímu odhalení od Angličanů a odplul na irský ostrov Rathlin.¹³⁰ Do Skotska bylo vysláno několik anglických jednotek, které měly Roberta zajmout. V červnu se pak Eduard rozhodl, že se i přes špatné zdraví nového skotského tažení sám zúčastní. Na své cestě však 7. července 1307 nedaleko farnosti Burgh by Sands zemřel.¹³¹ Jeho tělo bylo následně přemístěno do Westminster Abbey, kde byl pohřben po boku svých předků.¹³² O rok později byl novým anglickým králem korunován Eduardův syn Eduard II., jehož manželkou se stala dcera francouzského krále Filipa IV. Isabela.¹³³ Eduardovi II. však chyběly bohaté zkušenosti jeho otce, po kterém nezdědil ani válečnické nadání. Díky těmto novým událostem ve Skotech vzplála naděje na znovuoobnovení jejich nezávislosti.

Ještě před smrtí anglického krále se Bruceovi podařilo získat na svou stranu několik členů klanu MacDonaldů¹³⁴ a následně se pokusil vyjednat spojenectví s dalšími Iry. V jednom ze svých dopisů určuje svými zástupci na tomto jednání o spojenectví a vojenské podpore

¹²⁶ CORNELL, D., s. 64.

¹²⁷ *Summary execution of scottish prisoners of war*, CDS, II., No. 1811.

¹²⁸ *Comptus of Walter of Gloucester the K.'s escheator*, CDS, II, No. 1837.

¹²⁹ *Letter patent by the K. granting to Humphry de Bohun*, CDS, II, No. 1842.

¹³⁰ REESE, P., s. 55.

¹³¹ Tamtéž, s. 58.

¹³² *Scalacronica*, s. 35–36.

¹³³ PRESTWICH, M., 1997, s. 556.

¹³⁴ Bissets of Antrim, Ó Néills of Tyrone, Ó Conors of Connacht a Ó Donnells of Donegal. PENMAN, Michael, *Robert the Bruce. King of the Scots*, New Haven 2018, s. 104.

své bratry Thomase a Alexandra.¹³⁵ Bruceovým hlavním cílem nebylo zřejmě pouhé spojenectví s Iry, ale spíše získání co největší mužské síly k blízké invazi. V době, kdy Eduard I. ležel nemocný v Lanercost Priory¹³⁶ (odtud pak pokračoval do blízkosti Burgh by Sands, kde zemřel), se Robert rozhodl zaútočit na anglické pozice a své vojsko rozdělil do tří skupin. První skupina mužů, vedená Thomasem Bruceem, Alexandrem Bruceem a Reginaldem Crawfordem, byla vyslána do Galloway. Druhá skupina, vedená Jamesem Douglasem a Robertem Boydem, měla provést invazi z ostrova Arran a Bruce osobně pak měl vést třetí a největší skupinu, která měla přistát nedaleko Turnberry a odtud pokračovat do Carricku.¹³⁷ Členy první skupiny však porazil Dougal MacDouall, vazal Johna Balliola, který nechal všechny chycené Skoty popravit.¹³⁸ Poté, co Robert ztratil své další dva bratry, změnil taktiku a vedl nově tzv. guerillovou válku, jež spočívala v tom, že všechny dobyté hrady byly okamžitě spáleny, aby je Angličané nemohli dobýt a obsadit zpět.¹³⁹ Jeho hlavním cílem bylo i nadále získat co nejdříve na svou stranu skotskou šlechtu, což však nebylo vůbec jednoduché, neboť její velká část byla stále věrna buď anglickému králi nebo Johnu Balliolovi.

Hledáním Bruce, pověřil král Eduard I. (ještě za svého života) Aymera de Valence,¹⁴⁰ který se blížil k Bruceově stávající pozici na jihozápadě Skotska. Robert si pro místo jejich střetu vybral Loudoun Hill na východ od Kilmarnocku,¹⁴¹ kde se cesta kvůli několika menším kopcům zužovala, což Skoty velmi zvýhodňovalo. Bruce si v tomto místě vybral tu nejlepší pozici a nechal zde vykopat tři hluboké příkopy, mezi nimiž zůstaly pouze malé mezery, skrz které se dostal pouze zlomek jezdců, díky čemuž tedy skotskému vojsku nehrozilo obklíčení jejich pozic.¹⁴² Přestože Angličané měli velkou početní výhodu, Skotové bojovali tak urputně a divoce, že se jim nakonec podařilo skutečně zvítězit.¹⁴³ Toto vítězství bylo sice pouhým malým vojenským úspěchem, avšak pro Skoty bylo velmi důležité, neboť jim dodalo naději a pozvedlo morálku. Porážka Angličanů také zvýšila Robertovu oblíbenost u Skotů, díky čemuž se k němu přidávala spousta nových mužů. Podle jednoho skotského šlechtice z Forfaru,

¹³⁵ *Letter appointing commissioners to make alliance with the Irish*, RRS, No. 564. (V *Regesta Regum Scottorum* je dopis datován, někdy mezi léta 1313–1315, avšak později se dokázalo, že ho můžeme datovat mezi léta 1306–1307. PANMAN, M., s. 104.)

¹³⁶ YOUNG, A. – STEAD, M. J., s. 91.

¹³⁷ CORNELL, D., s. 70.

¹³⁸ PENMAN, M., s. 104–105.

¹³⁹ Tamtéž, s. 105.

¹⁴⁰ Po jeho velením sloužili dále John Botetourt, Robert Clifford nebo Henry Percy. BARROW, G. W. S., 1965, s. 223–224.

¹⁴¹ *Scalacronica*, s. 34–35.

¹⁴² *The Bruce*, s. 137–138.

¹⁴³ Tamtéž, s. 141–142.

jenž byl spojencem Angličanů, Robert ještě nikdy neměl tolik následovníků jako měl právě v tomto okamžiku (myšlen květen 1307).¹⁴⁴

Robert využil smrt Eduarda I. ve svůj prospěch a na podzim roku 1307 provedl velké tažení oblastí Galloway. Tamější obyvatele donutil utéct do Anglie, čímž chtěl zřejmě částečně pomstít smrt svých dvou bratrů.¹⁴⁵ Aby však upevnil svou královskou moc, musel se dále mnohem více soustředit na získání území na sever od řeky Tay (především Buchan), protože právě ta patřila jeho nejsilnějším nepřátelům, Comynům. Cestou na sever se k němu opět přidávali další stoupenci a již na konci října 1307 dorazil do oblasti nedaleko Inverness, kde dále dobýval klíčové hrady. Bruce však znenadání onemocněl a postup jeho vojska se po celý leden a únor roku 1308 zpomalil. Již v březnu se však opět ujal velení a zaútočil na hlavní sídlo Comynů, hrabství Buchan.¹⁴⁶

V době, kdy se Robert snažil dobýt Buchan však znovu a tentokrát i mnohem vážněji onemocněl. Navíc se blížila zima a jeho vojsku chyběly zásoby jídla, což přineslo značnou výhodu pro jeho nepřátele z Buchanu, jejichž lučištníci začali skotský tábor ostřelovat. Úspěšní však nebyli, neboť Robert měl na své straně také několik skvělých lučištníků. Po této potyčce byl Bruce převezen do blízkosti bezpečného hradu Kildrummy, kde se jeho stav začal zlepšovat.¹⁴⁷ Jeho nepřítomnost však Comynové využili ve svůj prospěch a zabili několik jeho mužů. Z toho důvodu se Robert vydal opět vést své vojsko, a to i přestože nebyl ještě úplně uzdraven. Jeho přítomnost vyvolala u nepřátel zmatek a spousta z nich se dala na útěk. Robertovi muži vydrancovali celý Buchan a muže věrné Comynům zabili.¹⁴⁸ Zatímco Robert dobýval důležitá území na severu, James Douglas se soustředil na jih, kde proslul svým vojenským talentem, ale také velkou brutalitou.¹⁴⁹ V roce 1308 Eduard Bruce opět zaútočil na oblast Galloway, která se tak definitivně dostala pod skotskou nadvládu.¹⁵⁰ Bruce pak získal pod svou kontrolu i oblast Moray a Argyll. Postupně tak byly konečně obsazeny tři nejsilnější provincie, které byly věrné Balliolovi a Comynovi – Buchan, Argyll a Galloway.¹⁵¹

¹⁴⁴ *Letter to some high official*, CDS, II, No. 1926.

¹⁴⁵ YOUNG, A. – STEAD, M. J., s. 28–29.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ BARROW, G. W. S., 1965, s. 248–249.

¹⁴⁸ *The Bruce*, s. 155.

¹⁴⁹ Při dobývání svého hradu Douglas Castle vyčkával až se Angličané odeberou do kostela k modlitbě, neboť byla květná neděle. Jakmile byli všichni uvnitř, vyrazil se svými muži z úkrytu a s pokřikem „*Douglas! Douglas!*“ zaútočil na své nepřipravené nepřátele. Většina z nich byla pobita a část uvězněna. Dobytý hrad následně Douglas spálil, aby jej Angličané nezískali zpět. Od té doby byl Douglas jedním z nejobávanějších Bruceových spojenců a mezi Angličany získal přezdívku „*The Black Douglas*“. *The Bruce*, s. 87–88.

¹⁵⁰ *The Bruce*, s. 161.

¹⁵¹ BARROW, G. W. S., 1965, s. 259.

Z druhé poloviny roku 1308 se dochovalo hned několik nařízeních vydaných Robertem,¹⁵² které dokazují, že jeho hlavním cílem již nebyla nepřetržitá tažení, ale také obnova správy jeho království.¹⁵³ V březnu 1309 svolal i svůj první parlament, pro jehož konání bylo vybráno St. Andrews. Cílem zasedání byla především legitimizace Robertovy vlády, o což se skotská církev pokusila v dokumentu *Declaration of the Clergy*.¹⁵⁴ Eduard I. podle nich naprosto neprávem zvolil králem svou loutku Johna Balliola i přes to, že skotské duchovenstvo a lid chtěli za svého krále Roberta Bruce st. (děda Roberta I.).¹⁵⁵ K dokumentu bylo přiloženo dvanáct pečeti biskupů, z nichž však ne všechny byly přidány oprávněně, neboť některé z nich patřili biskupům, kteří Roberta nepodporovali.¹⁵⁶

Zasedání v St. Andrews také zformulovalo odpověď na dopis od francouzského krále Filipa IV. Sličného, ve kterém král Roberta oslovuje již jako skotského krále a připomíná tzv. *Auld Alliance*, jež uzavřelo Skotsko s Francií v roce 1295 a na jejímž základě žádá o pomoc v nadcházející křížové výpravě. Skotští představitelé i Robert se zřejmě obávali, aby francouzský král nevyužil situace, neboť na jeho území byl stále ve vyhnanství John Balliol, jehož nárok na trůn by mohl opět znamenat problém. Navíc se Eduard II. stal zetěm Filipa IV., jenž měl na své straně i papeže, kterého byl schopen přimět k politice, jež mu vyhovovala. V dopise pro francouzského krále tedy Robert I. a zástupci šlechty děkují za pozvání ke křížové výpravě a také za to, že připomněl starou skotsko-francouzskou alianci. Dále však napsali, že jejich hlavním cílem je teď především obnovení fungování skotského království, které je naprosto zdevastované dlouhými boji s Anglií. Hned jak vše dají do pořádku, může počítat s pomocí nejen jejich krále „lorda Roberta, z boží vůle krále Skotů“ – „*lord Robert by the grace of God king [of Scots]*“¹⁵⁷, ale i obyvatel jeho království.¹⁵⁸ K dopisu byly připojeny pečeti šlechticů, což napomohlo také k prokázání hlavního cíle parlamentu, tedy legitimacy nového skotského krále. Nicméně některé pečeti byly zfalšifikovány nebo vynuceny od Robertových nepřátel – jako byl například hrabě ze Sutherlandu nebo hlavy hrabství Buchan, Menteith a Fife.¹⁵⁹

¹⁵² Jedny z prvních byly datovány mezi září a říjen roku 1308.

¹⁵³ BARROW, G. W. S., 1965, s. 260.

¹⁵⁴ *The Declaration of the Clergy*, RPS 1309/2, dostupné z: <http://www.rps.ac.uk/trans/1309/2> [cit. 14. 3. 2020].

¹⁵⁵ CORNELL, D., s. 84.

¹⁵⁶ Biskup z Aberdeen, Argyllu, Galloway a Caithness. PENMAN, M., s. 113.

¹⁵⁷ Robertův titul zněl „*king of Scots*“, podobně byli titulováni i jeho předchůdci a následovníci, kromě Johna Balliola, jehož oficiální královský titul byl „*king of Scotland*“. Dunbar, s. 126.

¹⁵⁸ *Letter by the magnates of Scotland to Philip IV., king of France*, RPS 1309/1, dostupné z: <http://www.rps.ac.uk/trans/1309/1> [cit. 13. 3. 2020].

¹⁵⁹ PENMAN, M., s. 112.

Ze zasedání parlamentu v St. Andrews se nám bohužel více záznamů nezachovalo i přestože shromáždění zástupci pravděpodobně jednali i o mnoha dalších věcech týkajících se fungování království. Z období před rokem 1327 se nám nedochovaly ani žádné záznamy o výdajích královské pokladny (*exchequer rolls*) a proto nemůžeme přesně určit rozsah administrativních změn, provedených Robertem pro oživení chodu království. I když se Robert snažil co nejvíce upevnit svoji moc, Angličané měli stále pod kontrolou města Perth a Dundee a v podstatě skoro celé území jižně od řeky Forth.¹⁶⁰ Robert na své straně neměl ani všechny skotské šlechtice a bylo tedy jasné, že pro úplné ovládnutí svého království bude muset znovu použít vojenskou sílu. Již v listopadu 1310 se blízko Berwicku objevil se svou armádou Eduard II.¹⁶¹ Anglická výprava nebyla příliš silná a Eduard se navíc rozhodl pro invazi ve špatnou dobu. Skotské počasí tak velmi ztěžovalo anglický postup. Tato výprava mohla Roberta v mnohém ohrozit, proto změnil taktiku svého boje. Raději než čelit svému nepříteli přímo v otevřeném poli, začal opět podnikat několik menších nečekaných nájezdů, podobných jeho guerillovým bojům po roce 1307.

V roce 2013 objevil profesor Dauvit Broun kopii textu dopisu, který napsal v říjnu 1310 Robert I. pro Eduarda II.¹⁶² Skotský král chtěl na Eduarda zřejmě zapůsobit a přesvědčit jej, že není žádným samozvaným králem, a proto byl v dopise použit tzv. *cursus* (rytmizované zakončení vět), používaný především v korespondenci určené pro papežskou kurii. Z důvodu použití tohoto stylu si historikové původně mysleli, že byl dopis napsán až v roce 1320 a souvisel s Deklarací z Arbroath, jež byla adresovaná pro papeže Jana XXII. Na konci tohoto dopisu však Robert uvedl, že byl dopis napsán „*in the fifth year of our reign*“, což odpovídá právě roku 1310. V dopise král píše o možném uzavření míru mezi oběma královstvími, ale pouze za předpokladu, že anglický král přestane dobývat Skotsko. Jeho postoj jistě neznamenal kapitulaci, neboť z dopisu je naprosto jasné, že svůj status krále a nezávislost skotského království, považuje za nezpochybnitelné. Mohlo se však jednat o taktický krok, jímž chtěl získat více času a invazi tak díky blížící se zimě oddálit. Jaká byla Eduardova odpověď na dopis nám není známo, ale kvůli špatně zvolenému času a sporům doma v Anglii, týkajících se především Pierse Gavestona, jeho výprava nebyla úspěšná. Eduard II. totiž jmenoval Pierse

¹⁶⁰ PENMAN, M., s. 114.

¹⁶¹ CORNELL, D., s. 85.

¹⁶² Latinský přepis dopisu i jeho překlad v: BROUN, Dauvit, *Letter of Robert I. to Edward II., 1 October 1310*, dostupné z: <http://www.breakingofbritain.ac.uk/blogs/feature-of-the-month/june-2013/> [cit. 14. 3. 2020].

Gavestona hrabětem z Cornwallu a dokonce i svým zástupcem v době své nepřítomnosti. Vliv Gavestona na anglického krále se však velmi nelíbil domácí anglické šlechtě.¹⁶³

¹⁶³ Piers Gaveston měl společně s Eduardem II. velké záliby v radovánkách a jejich vztahu byl dokonce přičítán homosexuální obsah. Z toho důvodu byl Gaveston Eduardem I. vypovězen z královského dvora. Po jeho smrti v roce 1307 však Eduard II. povolal svého oblíbence zpět. PRESTWICH, Michael, *The Three Edwards. War and State in England 1272–1377*, London 2003, s. 71–72.

4. Bitva u Bannockburnu

Skotsko-anglické soupeření po roce 1310 směřovalo k tomu, že s největší pravděpodobností bude muset dojít k rozhodující bitvě mezi Skoty a Angličany, jež by konečně určila vítěze. Robert si však nebyl jistý, zda bude schopen čelit obrovskému anglickému vojsku v otevřeném poli, a to i přesto, že získal spoustu nových stoupenců, svolal svůj první parlament, do jisté míry legitimizoval svou pozici krále a porazil několik svých skotských nepřátel.¹⁶⁴ Skotové se tedy i nadále soustředili předně na dobývání důležitých území držených Angličany a jejich taktika, podobně jako v předešlých letech, spočívala především v guerillových nájezdech, při kterých spálili půdu poražených, zabavili jejich majetek a systematicky demolovali hrady a opevnění.¹⁶⁵

V létě roku 1311 se však anglický král musel vrátit zpět do Londýna, aby vyřešil domácí spory, jež započaly již v době jeho nástupu na trůn.¹⁶⁶ Robert tak získal více prostoru pro své dobývání a po několika úspěších se rozhodl rozšířit boje i na území za skotskými hranicemi a to především do oblastí v Cumberlandu a Northumberlandu, jež zůstaly v podstatě bez anglické obrany.¹⁶⁷ Skotské nájezdy byly dobře organizované a silné, a jejich hlavním cílem byl především zisk co největšího obnosu peněz, dobytka a potravin. Z toho důvodu byli ve většině případech zabiti pouze ti, kdo se jim postavili na odpor.¹⁶⁸ Nejvíce trpělo zejména venkovské obyvatelstvo, jež bylo závislé na úrodě z polí, která byla Skoty poničena, avšak velký dopad měly nájezdy i na zástupce anglické šlechty a církve. Angličané z této oblasti tedy brzy začali s Robertem jednat o možných podmínkách příměří. Například příslušníci nižší šlechty z města Dunbar se v roce 1312 osobně sešli s Robertem a zaplatili mu za roční příměří, a podobně pak činily i další města, hrady či hrabství.¹⁶⁹ Jakmile však doba příměří vypršela a Angličané již nadále nebyli schopni znovu zaplatit, Skotové na ně okamžitě zaútočili.

Skotské nájezdy do oblastí severní Anglie byly velmi výnosné a peníze získané od místního obyvatelstva se staly důležitým zdrojem pro financování dobývání anglických pozic ve Skotsku.¹⁷⁰ Pod anglickou kontrolou se totiž stále nacházela důležitá skotská města

¹⁶⁴ Jeho pochybnosti všimli i angličtí pozorovatelé, kteří o tom informovali svého krále. *Anonymous letter to Edward II.*, CDS, III, No. 202.

¹⁶⁵ BARROW, G. W. S., 1965, s. 267.

¹⁶⁶ V Anglii se schylovalo k občanské válce baronů proti jejich novému králi, se kterým byli velmi nespokojeni. Spory vznikly především kvůli neúspěšnému tažení proti Skotům v roce 1307 a 1310, ale také kvůli Piersi Gavestonovi.

¹⁶⁷ SCAMMELL, Jean, Robert I. and the North of England, in: *The English Historical Review*, roč. 73, č. 288, 1958, s. 385.

¹⁶⁸ BARROW, G. W. S., 1965, s. 282.

¹⁶⁹ Například Cumberland, Coupland nebo Westmorland. SCAMMELL, Jean, s. 385.

¹⁷⁰ MACNAMEE, Colm, *Robert Bruce. Our Most Valiant Prince, King and Lord*, Edinburgh 2012, s. 184–185.

jako byly například Perth a Dundee, nacházející se jižně od řeky Tay. Mezi právě zmíněnou řekou Tay a Forth byly anglické pozice překvapivě velmi slabé, což však neplatilo pro oblast na jih od řeky Forth, která patřila mezi nejdůležitější části skotského království, neboť se zde nacházely hrady Edinburgh a Stirling.¹⁷¹ Angličané však měly obrovský problém se zásobováním svých hradů, neboť většina jídla, zbraní a dalších zásob byla získávána z Berwicku, odkud pak byla složitě dopravována na určená místa. Mnohem lépe bylo tedy zásobováno například město Dundee, kam bylo možné dopravit zásoby po moři. Dobytím města Berwick¹⁷² by tedy Skotové odřízli od anglických posádek nezbytný přísun zásob a zároveň by získali zpět jedno z nejbohatších měst skotského království. Proto se jej v roce 1312 snažili dobýt, ale neúspěšně.

Po neúspěchu u Berwicku se skotské vojsko obrátilo k hradbám města Dundee, které mělo být snadnějším cílem, avšak Eduard II. hodlal toto město za každou cenu udržet pod anglickou kontrolou, a to i přesto, že se velitel anglické jednotky v tomto městě William de Montefichet dohodl se Skoty na vydání města, za podmínky bezpečného odchodu jeho anglické posádky.¹⁷³ Nakonec se Montefichet stejně vzdal a jeho mužům bylo dovoleno odejít do města Perth, které však bylo Robertovým dalším cílem.¹⁷⁴ John Barbour ve svém díle zmiňuje, jak Bruce jedné lednové noci roku 1313 osobně vedl své muže při tajném přepadení města Perth. Muži museli projít ledovou vodou obranných příkopů města a následně přešli ochranné hradby a Perth dobyli.¹⁷⁵ Barbour tím chtěl zřejmě zdůraznit Robertovu odvahu, neboť se ujal vedení takové těžké operace i přes své časté zdravotní potíže a v momentě, kdy neměl právoplatného nástupce, protože jeho manželka Elizabeth, společně s Robertovým jediným potomkem dcerou Marjorie, byly vězněny v Anglii.¹⁷⁶ Měsíc od dobytí města Perth se skotskému králi vzdala i posádka hradu Dumfries, kterou vedl jeho nepřítel Dungal MacDouall.¹⁷⁷

¹⁷¹ BARROW, G. W. S., 1965, s. 272.

¹⁷² Toto město získali Angličané pod svou kontrolu v roce 1296, kdy jej osobně díky lsti dobyl se svým vojskem Eduard I. *Taking of the town of Berwick by Edward I., King of England*, Fordun, No. XC.

¹⁷³ MACNAMEE, C., *Robert...*, s. 188.

¹⁷⁴ V době tažení Eduarda II. Skotskem (1310–1311), byl do města Perth poslán králův oblíbenec Piers Gaveston, aby posílil jeho posádku. Ke konci roku 1311 však městu velel již William Oliphant. BARROW, G. W. S., 1965, s. 275.

¹⁷⁵ *The Bruce*, s. 156–157.

¹⁷⁶ Otázka nástupnictví byla jedním z problémů, které bylo potřeba vyřešit. Možným Robertovým nástupcem byl zřejmě jeho, již jediný, bratr Eduard Bruce. Avšak Eduard se, stejně jako Robert, vystavoval během bojů mnoha nebezpečím a bylo tedy nutné stanovit případného dědice, který by převzal skotský trůn v případě smrti obou Bruceů. Z toho důvodu se dále uvažovalo o Robertovu synovcích. CORNELL, D., s. 134.

¹⁷⁷ *Memorandum that the castle of Dumfries was surrendered on 7th February*, CDS, III, No. 304.

Robertova moc rostla a strategická území Angličanů se zmenšovala, neboť Eduard II. mezi léty 1311 až 1313 kvůli domácím sporům mnoho kroků k porážce Skotů nepodnikl. Přesto bylo nutné, aby si Skotové našli spojence i mimo skotské království, protože počet jejich vojáků a zásob nebyl dostatečný. Mezi nejdůležitější zahraniční podporovatele patřili Robertovi irští spojenci, kteří Skotsko zásobili především potravinami a vojenským vybavením.¹⁷⁸ Dále Bruce usiloval o obnovení bližšího spolenectví s Francií a snažil se zlepšit vztahy s Norskem, které byly ohroženy především pirátskými únosy na Orknejích. V říjnu 1312 Robert podepsal smlouvu s norským králem Haakonem V. a napětí mezi oběma královstvími se zmírnilo.¹⁷⁹ Skotům se podařilo opětovně navázat i obchodní styky s vlámskými a nizozemskými městy, za jejichž zboží pravděpodobně platili výdělky z exportu skotské vlny.¹⁸⁰ Spojení dokonce navázali paradoxně i s anglickými obchodníky v přístavních městech na východním pobřeží ostrova.

Dalším důležitým cílem se stalo dobytí hradu Stirling, který již od léta 1313 obléhal Eduard Bruce, i když neúspěšně. Skotům se však podařilo zamezit přísunu zásob a oslabit tak posádku hradu, jejíž velitel Filip Moubray se nakonec obrátil na Eduarda, se kterým domluvil, že pokud do jednoho roku nepřijde hradu na pomoc anglické vojsko, posádka se Skotům dobrovolně vzdá.¹⁸¹ Eduard s tímto návrhem souhlasil, protože si byl podle všeho jistý, že žádné vojsko na pomoc hradu nedorazí. Eduard II. v té době totiž stále řešil problémy s anglickou šlechtou, která v roce 1312 dokonce nechala zabít jeho oblíbence Pierse Gavestona.¹⁸² I přes všechny problémy si však nemohl dovolit ztratit tento hrad a nechat si tak utéct možnost Skoty konečně porazit. Na konci roku 1313 navíc obdržel petici od Skotů, stále loajálních Angličanů, kteří v ní popisovali ztráty a poničení jejich pozemků, ke kterým došlo kvůli válkám s Bruceem.¹⁸³ Na tuto petici Eduard odpověděl zprávou, ve které slíbil, že následující rok povede armádu do Skotska.

Před příchodem anglického vojska se Robert snažil co nejvíce upevnit své pozice a dobýt další klíčové hrady a pevnosti. Jamesi Douglasovi se podařilo v únoru roku 1314 překvapit posádku hradu Roxburgh, který následně dobyl a o několik týdnů později získali

¹⁷⁸ PENMAN, M., s. 120.

¹⁷⁹ *Treaty with Haakon V. king of Norway*, RRS, No. 24.

¹⁸⁰ BARROW, G. W. S., 1965, s. 285.

¹⁸¹ REESE, P., s. 68–69.

¹⁸² Gaveston sloužil anglickému králi ve Skotsku, avšak svým nepřijemným a nadřazeným chováním si proti sobě popudil několik šlechticů, kteří se proti němu postavili na odpor. Z toho důvodu se nakonec rozhodl vrátit zpět do Anglie, avšak cestou byl svými nepřáteli chycen a nedaleko Warwicku popraven. Scalacronica, s. 50–51.

¹⁸³ *Petition to the King from the people of Scotland*, CDS, III, No. 337.

Skotové díky Thomasu Randolphovi i kontrolu nad hradem Edinburgh.¹⁸⁴ Bruce za věrné služby jmenoval Randolpha hrabětem z Moray a Man¹⁸⁵, a podobně pak odměnil i své další nejvěrnější muže, kterým daroval vysoké úřady v království, šlechtické tituly a rozsáhlé majetky.¹⁸⁶ Tímto způsobem si kolem sebe vytvořil v podstatě novou, tzv. „bruceovskou šlechtu“, jejíž členové byli královi věrni a měli velký zájem na tom, aby si udržel svůj trůn.

4.1. Průběh bitvy

Hlavní záminkou pro vyslání anglického vojska do Skotska byla především pomoc hradu Stirling, avšak podle počtu vojáků a králových důkladných příprav bylo jasné, že se Angličané chystají s konečnou platností ukončit dlouholetou válku se Skoty. Byli povoláni námořníci a lodě z téměř všech anglických přístavů a přibližně 5 000 mužů ze severního a jižního Walesu. Výzva k podpoře anglického vojska byla vyslána i do Irska, které mělo dodat především lučištníky,¹⁸⁷ o jejichž účasti při tažení se mezi odborníky ale dodnes vedou spory. Autor básně *The Bruce* John Barbour měl však podle všeho v době psaní svého díla k dispozici několik Eduardových listin, ze kterých vyčetl, že z Irska skutečně nakonec pomoc přišla – „*Of Walis als wyth hym had he, and of Irlande ane gret menyhe.*“¹⁸⁸ K Eduardovi II. se přidali nově i někteří angličtí šlechtici, kteří se původně v tomto skotsko-anglickém sporu angažovat nechtěli. Vojsko doplnilo i několik mužů z Gaskoňska, Bretaně a dalších kontinentálních držav.¹⁸⁹ O celkovém počtu mužů v anglickém vojsku se bohužel nedochovaly žádné záznamy, avšak podle odhadů se jednalo o skutečně velké množství.¹⁹⁰

Skotské vojsko se tomu anglickému nemohlo ani zdaleka početně vyrovnat, avšak již v předešlých bitvách Skotové prosluli svým zápalem pro boj, udatností a silnou morálkou. Jádro vojska bylo navíc složeno z Robertových nejvěrnějších mužů, jež bojovali po jeho boku posledních několik let a prosluli svým vojenským uměním – byli to především Thomas Randolph, James Douglas, Eduard Bruce a Robert Keith.¹⁹¹ V květnu 1314 se Robertovo vojsko

¹⁸⁴ *Roxburgh Castle taken by James of Douglas*, Fordun, No. CXXX.

¹⁸⁵ *Confirmation to Thomas Randolph knight of the earldom of Moray and Isle of Man*, RRS, No. 101.

¹⁸⁶ Jeden z Robertových přátel a věrných spolubojovníků Walter Stewart si dokonce vzal za manželku jeho dceru Marjorie a jejich sňatkem se do nového královského rodu dostali Bruceovi spojenci ze západního pobřeží. BARROW, G. W. S., 1965, s. 278.

¹⁸⁷ Počet Velšanů v anglickém vojsku byl o polovinu menší než v roce 1298 v bitvě u Falkirku. BARROW, G. W. S., 1965, s. 293

¹⁸⁸ *The Bruce*, s. 194.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Ke králi se přidali dokonce i šlechtici, původně stojící v opozici. Někteří z nich byli totiž velmi znechuceni vraždou Pierse Gavestona v roce 1312, proto se nakonec rozhodli bojovat na straně svého krále. BARROW, G. W. S., 1965, s. 290.

¹⁹¹ REESE, P., s. 94–103.

shromáždilo nedaleko Torwoodu, nacházejícího se jižně od Bannockburnu,¹⁹² neboť skrz zde nacházející se les vedla hlavní cesta z Edinburghu do Stirlingu, po které se Angličané s jistotou museli vydat. Okolí bylo navíc plné kopců a bažin, jež skýtaly značnou výhodu pro skotskou stranu. 19. června dorazila anglická armáda do Edinburghu a o tři dny později do Falkirku, odkud jim do cíle zbývalo přibližně patnáct mil.¹⁹³ S blížícím se anglickým vojskem Robert rozhodl, že ustoupí ze svých pozic v Torwoodu do New Parku, nedaleko od řeky Bannock Burn.¹⁹⁴ Podle historika Barrowa, který vychází zřejmě z díla Johna Barboura, bylo vojsko rozděleno na čtyři části; přední velel Randolph a zadní sám Robert; z boku se pak nacházely další dvě části pod vedením Eduarda Bruce a Waltera Stewarta. V místě, kde cesta vstupovala do New Parku, se 22. června Robert se svým praporem zastavil a skryl se za stromy, aby mohl bezpečně čekat na příchod Angličanů. Randolphova pozice byla severně od New Parku, vedle kostela St. Ninians a jižně od jeho pozice pak se svými prapory čekali Douglas a Eduard Bruce.¹⁹⁵ O rozdělení vojska na čtyři části však neexistují jiné prameny než právě zmiňované dílo *The Bruce*. Z toho důvodu několik historiků, jako například David Cornell, tvrdí, že toto rozdělení je pouze výplodem Johna Barboura a že dvě části vedené Eduardem Bruceem a Walterem Stewartem byly ve skutečnosti spojené.¹⁹⁶ Spory se vedou i o tom, jaké bylo přesné stanoviště Thomase Randolpha – podle Cornella se jeho oddíl nacházel jižně od Bruceovi pozice, v původně zvoleném Torwoodu.¹⁹⁷

Důležitou součástí vojenských akcí ve středověku byla i ideová složka spojená se snahou získat na svou stranu Boží pomoc a propojit boj se zdůrazněním legitimity jejich snažení. Z toho důvodu byly při mnoha bitvách přítomny i vzácné relikvie, jež měly posílit morálku bojujících.¹⁹⁸ Velká moc byla připisována i relikviím národních světců, jejichž životy se staly příklady pro správné chování. Právě morálku a přesvědčení, že Bůh bude na jejich straně, Skotové v těchto dnech nejvíce potřebovali. Robert tak několik měsíců před bitvou strávil úctou důležitých kultů skotských světců¹⁹⁹ a shromáždil jejich symboly, či relikvie.²⁰⁰ John Fordun ve své kronice píše, jak Bruce věřil především právě v pomoc od Boha a jak

¹⁹² *The Bruce*, s. 197.

¹⁹³ Tamtéž, s. 204.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 201–202.

¹⁹⁵ BARROW, G. W. S., 1965, s. 300.

¹⁹⁶ CORNELL, D., s. 162.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 162.

¹⁹⁸ Například v bitvě u Hattínu v roce 1187 byl v křižáckém vojsku přítomen tzv. Svatý kříž, který měl křižáky povzbudit v boji, jednalo se totiž o jednu z nejvzácnějších relikvií, ve které se měl nacházet úlomek z kříže, na kterém byl ukřižován Ježíš Kristus.

¹⁹⁹ Mezi nejvýznamnější skotské svíce patří například sv. Markéta, sv. Ondřej, sv. Kolumbán či sv. Ninian

²⁰⁰ PENMAN, M., s. 139.

posiloval své muže ve víře i v předvečer bitvy.²⁰¹ Skotové si sice uvědomovali početní nevýhodu svého vojska, i přesto však měli chuť dál bojovat za své království, a to právě zejména díky své silné víře,²⁰² která byla posílena i přítomností Relikviáře z Monymusku, skotského národního pokladu, jenž byl zhotoven zřejmě v 8. století a měly se v něm nacházet ostatky Sv. Kolumbána.²⁰³ Den, kdy se bitva odehrála, 24. červen, byl navíc nejen pro Skoty, ale i pro jiné křesťany svátečním dnem, neboť se slavilo narození Jana Křtitele. Toho dne roku 1314 Robert údajně pronesl před svými muži řeč, ve které vyjádřil přesvědčení, že Bůh v tento posvátný den pomůže těm, jimž právem patří vítězství – „[...] *on the blessed John the Baptist's day, in the year 1314, and fought againts him [Eduard], and put him and his [Robert] to fight, through the help of Him [Bůh] to whom it belongeth to give the victory.*“²⁰⁴ Důležitost dne, kdy se bitva odehrála a víry Skotů ve své vyprávěcí básni zdůrazňuje i John Barbour.²⁰⁵ Své dílo však Barbour začal tvořit na skotském královském dvoře až v 70. letech 14. století a jeho pohled může být tedy do jisté míry ovlivněn skotským patriotismem.²⁰⁶

Pro bližší pochopení průběhu bitvy je potřeba malého náhledu na přírodní podmínky terénu v okolí Bannockburnu. Přesná lokace bitvy je dodnes velmi sporná a mnozí odborníci se na ní nedokáží dohodnout. Tradičně se však uvádí, že k bitvě došlo v místě zvaném Borestone,²⁰⁷ severně od řeky Bannock Burn a jižně od kostela St. Ninians.²⁰⁸ Ve 14. století mělo okolí hradu Stirling jiný ráz, než jaký má v dnešní době. Jihozápadně od hradu byla půda sice pevná, ale s mnoha kopci a ve zbytku okolí byl nestabilní a bažinatý povrch. Díky řekám Forth na severu a Bannock Burnu na jihu, bylo v krajině několik malých potůčků, kterým se v keltském jazyce říkalo *pol* (později také *pow*).²⁰⁹ Pro tak obrovskou armádu, jako byla ta anglická, bylo tedy velmi těžké vybrat si správnou cestu. Vojáci pochodující pěšky, či malé skupinky jezdců na koni, by pravděpodobně skrz tento náročný terén projít dokázali,

²⁰¹ „*But King Robert, putting his trust, not in a host of people, but in the Lord God.*“ *Conflict at Bannockburn*, Fordun, No. CXXXI.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tento relikviář byl ztotožňován s takzvaným Breccbennachem, avšak dnes se již odborníci domnívají, že se jedná o dvě naprosto odlišné věci spojené s kultem sv. Kolumbána. Která z nich však byla skutečně přítomna v bitvě není jasné. COWAN, Mairi, *The Saints of the Scottish Country Will Fight Today. Robert the Bruce's Alliance With the Saints at Bannockburn*, in: *International Review of Scottish Studies*, roč. 40, 2015, s. 11.

²⁰⁴ Fordun, No. CXXXI.

²⁰⁵ *The Bruce*, s. 221–223.

²⁰⁶ Dílo vzniklo v několika posledních letech vlády krále Davida II., které jsou typické pro posílení skotského království a prosazení jeho samostatnosti.

²⁰⁷ Na tomto místě se dnes nachází *Robert the Bruce Statue*, připomínající tuto bitvu. YOUNG, A. – STEAD, M. J., s. 128.

²⁰⁸ Někteří historici tvrdí, že k bitvě došlo čtvrt míle východně od Borestoneu, v místě zvaném Balquhiderock. Jiní zase, že se střetli blíže u hradu Stirling. BARROW, G. W. S., 1965, s. 301.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 302.

avšak vojsko s sebou vezlo i několik těžkých vozů, které by se kvůli své váze zabořily do místní půdy. Jediná možnost cesty byla tedy zóna podél hlavní cesty z Edinburghu do Stirlingu, která vedla po pevnějším povrchu ve středu této oblasti, přesně tam, kde čekali Skotové.²¹⁰

Ráno 23. června se velitel hradu Stirling Filip Moubray, zřejmě v doprovodu ozbrojených Skotů, setkal s anglickým králem, kterého informoval, že dohoda o podmínkách předání hradu, jež uzavřel se Skoty, byla vlastně splněna, protože anglické vojsko přišlo v dohodnutém čase.²¹¹ Angličané by tedy podle jeho názoru neměli postupovat dál, ale naopak čekat, neboť skotské vojsko se určitě stáhne. Zároveň však krále informoval, že Skotové zablokovali cestu vedoucí skrz New Park, což Eduarda utvrdilo v názoru, že ustoupit nehodlají.²¹² Vedením přední části anglického vojska byl pověřen mladý a nezkušený Gilbert de Clare, hrabě z Gloucesteru, který společně s Humphreyem de Bohunem, hrabětem z Herefordu, nedbaje rad Filipa Moubraye, pokračoval dál v postupu²¹³ a jakmile se přiblížili ke vstupu do New Parku, objevili se před nimi Skotové. V tom okamžiku údajně Henry de Bohun, bratranec hraběte z Herefordu, poznal v jedné postavě Roberta Bruce. Henry se chopil šance vydobýt si věčnou slávu a vyrazil plnou rychlostí k Bruceovi. Jakmile se Bohun s kopím přiblížil na dosah, Robert se rychle otočil a vyhnul se útoku od Henryho.²¹⁴ Skotský král pak využil momentu překvapení a mladému Bohunovi rozpůlil hlavu sekerou. Za svůj čin sklidil nadšený pokřik svých mužů, které tím pomohl utvrdit ve víře, že existuje naděje na vítězství.²¹⁵

Dříve než se stačili Angličané vzpamatovat z Henryho smrti, Skotové vyběhli ze svých úkrytů a zaútočili na ně. Bruce si byl však dobře vědom, že pokud by se vzdálili od New Parku, byli by naprosto bezbranní proti anglickým jezdcům a jejich protivníkům zase bylo jasné, že pokud vstoupí hlouběji do New Parku, budou ve značné nevýhodě kvůli neznalosti zdejšího terénu. Proto nikdo nepostupoval dopředu a ke střetu tak docházelo stále na stejném místě.²¹⁶ Angličané se nakonec rozhodli provést taktický ústup, což Skotové považovali za své první vítězství. Mezi tím další část anglické armády, pod velením Roberta Clifforda a Henryho Beaumonta, vyrazila vpřed a snažila se najít trasu, po které by se dostali za New Park a nestřetli

²¹⁰ Dodnes se bitva u Bannockburnu uvádí v několika odborných publikacích jako ukázková bitva, při níž vojsko dokázalo zvítězit především díky dobré znalosti terénu.

²¹¹ Lhůta, ve které mělo anglické vojsko přijít na pomoc hradu byla stanovena na jeden rok od léta roku 1313.

²¹² Scalacronica, s. 53.

²¹³ Tamtéž, s. 53.

²¹⁴ The Bruce, s. 211.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ CORNELL, D., s. 172.

se při tom se Skoty,²¹⁷ což se nakonec skutečně podařilo. Tato chyba se mohla stát pro Skoty osudnou, proto Randolph, který velel Skotům schovaným v této části New Parku, na Angličany okamžitě zaútočil.²¹⁸ Bitva, která následovala byla vyčerpávající a zuřivá. Skotové však nakonec, díky disciplíně a speciálnímu sevřenému útvaru, tzv. schiltronu,²¹⁹ dokázali svého nepřítele zastavit a přimět k ústupu.²²⁰ Přestože Skotové nakonec uspěli, první střet pro ně byl i jistým varováním, neboť si uvědomili, že stačí malá chyba a vše můžou prohrát, navíc se v tento den střetli pouze s malou částí anglického vojska, protože zadní a mnohem větší část, s králem v čele, se teprve blížila.

Eduardovi bylo jasné, že bude muset najít jinou cestu, díky které by se mu podařilo Skoty překvapit. Pokud by se Angličané dokázali za svítání dostat východně, či severně od New Parku, mohli by zaútočit na skotské pozice přímo. Byla zde však jedna překážka, jež jim v tomto postupu bránila – řeka Bannock Burn, která v té době byla velice hluboká a bažinatá. V noci proto byli vysláni vojáci do nedaleké malé vesnice, aby zde nakradli dřevěné trámy, které poté opatrně pokládali na bažinatý terén, aby tak vytvořili několik cest pro průchod vojáků.²²¹ Přechod přes tento terén nebyl pro vojáky ani koně vůbec jednoduchý, ale nakonec se jim to podařilo a utábořili se v místě zvaném Balquhiderock. Toto místo však bylo příliš blízko skotským pozicím a vojáci se obávali jejich nočního útoku. Z toho důvodu většina z nich nesundala svoji zbroj a zbraně si nechali po ruce. Angličtí vojáci, jež byli velmi unaveni kvůli dlouhým pochodům a bojům z předešlého dne, si tedy ani po utáboření nemohli dostatečně odpočinout a jejich morálka značně klesla, neboť mezi nimi převládala fyzická, ale i psychická vyčerpanost. Na skotské straně oproti tomu vládlo spíše nadšení a spokojenost s tím, jak se jim zatím podařilo Angličany porazit.²²² O nízké morálce v nepřátelském vojsku Skoty informoval Alexander Seton, který detailně popsal i rozmístění anglických vojáků.²²³ Robert se tak rozhodl hned ráno podniknout rozsáhlý útok proti svému nepříteli.²²⁴

Ráno 24. června za svítání se Skotové připravili k boji a opustili své bezpečné pozice v lesích New Parku. Jakmile byli na dohled anglických pozic, poklekli a začali se modlit.²²⁵

²¹⁷ BARROW, G. W. S., 1965, s. 313.

²¹⁸ The Bruce, s. 207.

²¹⁹ Schiltrony byly speciální uzavřené útvary, které v bitvách využívali skotští vojáci vyzbrojeni kopími.

²²⁰ BARROW, G. W. S., 1965, s. 316.

²²¹ CORNELL, D., s. 184–185.

²²² Scalacronica, s. 54–55.

²²³ Alexander Seton byl skotský šlechtic, který nejprve stál na straně anglického krále, avšak poté dezertoval ke Skotům.

²²⁴ Scalacronica, s. 54–55.

²²⁵ „*And a schort prayer thair maid thai. Till God, till help thame in that ficht.*“ The Bruce, s. 223.

Když nyní Angličané konečně viděli celé Robertovo vojsko, mohli spatřit, že většina z jeho mužů byla velmi dobře ozbrojena, zřejmě je však musel znejistit fakt, že se s nimi Skotové chtějí střetnout v den oslav narození Jana Křtitele, a ještě k tomu v otevřené bitvě, které se před tím tolik vyhýbali.²²⁶ Bezprostředně po zaznění trubek, ohlašujících útok anglického jezdeckta, Eduard Bruce zorganizoval své muže do jednoho schiltronu, do kterého pak v plné rychlosti narazilo anglické jezdeckto. Spousta koní se nabodla na vysutá kopí a shodila své jezdce, kteří nebyli schopni vstát a ti, kdo se udrželi na svém koni, měli zase málo místa pro manévrování.²²⁷ V momentě, kdy už bylo jasné, že se Eduardovi Bruceovi podařilo zastavit přední voj Angličanů, Douglas s Randolphem zaútočili na zbylou část anglického vojska a propukla zuřivá a nemilosrdná bitva. Angličtí vojáci byli uvězněni mezi vlastními muži z jedné strany a pohybujícími se Skoty ze strany druhé. Morálka anglických vojáků (především pěšáků) začala klesat, neboť bitva nevypadala vůbec dobře a zvyšovalo se jejich vyčerpání. Při střetu se skotskými schiltrony byl dokonce zabit i jeden z nejzkušenějších anglických velitelů Robert Clifford.

Eduard II. navíc udělal velkou chybu při rozmístění svých lučištníků. Místo toho, aby byli v přední části vojska odkud by mohli neustále střílet do skotských schiltronů, většina z nich byla umístěna v zadní části, kde jim chyběla i potřebná ochrana. Jejich přesuny pak ze zadní části byli velmi zkomplikovány úzkým terénem, proto se na místo odkud bylo možné střílet na Skoty dostala jen menšina z nich.²²⁸ Skotským jezdcům, pod vedením Roberta Keitha, se navíc posléze podařilo objet jádro bitevní vřavy a na téměř nechráněné anglické lučištníky zaútočit a rozehnat je.²²⁹ V ten moment si zřejmě Angličané začali konečně uvědomovat, že Skoty nedokážou porazit a proto se dali na útěk k řece Bannock Burn: „*The troops in the English rear fell back upon the ditch of Bannockburn, tumbling one over the other.*“²³⁰

Po chvíli bylo jasné, že bitva je pro Angličany prohraná a nejdůležitější pro ně teď bylo to, aby se jejich král dostal do bezpečí, neboť jeho zajetí by znamenalo pro Anglii obrovskou pohromu. Giles d'Argentan, slavný rytíř, který přijel na pomoc z kontinentu, měl dokonce krále přemlouvat ke stáhnutí z boje, avšak on sám s ním jít nemohl, protože mu to jeho čest nedovolila.²³¹ (d'Argentan byl v bitvě později zabit). Eduard se nakonec s několika muži vydal hledat bezpečí a jakmile viděli angličtí vojáci svého krále při ústupu, propukl mezi nimi ještě

²²⁶ CORNELL, D., s. 200–201

²²⁷ Scalacronica, s. 56.

²²⁸ BARROW, G. W. S., 1965, s. 324–325.

²²⁹ The Bruce, s. 229.

²³⁰ Scalacronica, s. 56.

²³¹ Tamtéž.

větší chaos a začali utíkat na všechny možné strany. Většina z nich se buď utopila v řece Bannock Burn, či v nedaleké řece Forth, nebo byla Skoty zajata.²³² Jejich králi Eduardovi se ale podařilo bezpečně dojet k nedalekému hradu Dunbar, odkud pokračoval do Berwicku a dále na jih do Anglie.²³³

²³² BARROW, G. W. S., 1965, s. 327.

²³³ Scalacronica, s. 57.

5. Skotsko po bitvě u Bannockburnu

Bitva u Bannockburnu ani zdaleka neznamenala konec války s Anglií. Pro Skoty však byla velmi důležitá, neboť dokázali porazit, do té doby neporažené, anglické vojsko, v jehož čele stál samotný anglický král. Robertova autorita ohromně vzrostla a někteří jeho dosavadní odpůrci se začali přidávat na jeho stranu, což vedlo k tomu, že skotská společnost již nebyla tolik rozštěpená jako v předešlých letech. Společně s Robertovou mocí vzrostlo i sebevědomí Skotů, protože se velice přiblížili k získání své nezávislosti. Pokud by se jim totiž podařilo chytit Eduarda II., mohli by ho propustit jen v případě uznání jejich požadavků. Eduardovi se však nakonec podařilo bezpečně dostat do svého království,²³⁴ i když při útěku přišel o svůj štít, pečeti a spoustu dalšího vybavení. Jeho autorita však byla naprosto otřesena, což dodalo moc jeho nepřátelům, vedeným hrabětem z Lancasteru.²³⁵ Anglickému vojsku v bitvě naprosto chyběla morálka a spousta vojáků byla kvůli dlouhým přesunům vojska vyčerpaná již v její předvečer. V bitvě samotné pak byli Angličané špatně organizovaní a zřejmě až moc věřili v sílu svého jezdeckta, které však nemělo kvůli úzkému terénu dostatek místa pro manévrování. Pro Anglii tak bitva znamenala katastrofální porážku, při níž bylo zabito nebo zajato mnoho anglických vojáků, baronů a rytířů. Skotský král naopak v bitvě prokázal svou výbornou taktiku a dokonale využil ve svůj prospěch místní přírodní podmínky, které těžce oděné anglické vojáky znevýhodňovali.

Eduard II. dlouho neměl zprávy o tom, jak dopadl zbytek jeho armády a kdo byl skutečně mrtvý nebo živý. Teprve měsíc po bitvě se začal dozvídat o osudech některých svých šlechticů. Skoty bylo zajato mnoho významných anglických i skotských pánů, mezi které patřil například Ingram de Umfraville.²³⁶ Nejzávažnějším se však stalo zajetí švagra Eduarda II. Humphreyho de Bohuna, hraběte z Herefordu, o jehož propuštění musel s Brucem okamžitě začít jednat. Humphrey byl nakonec rok po bitvě propuštěn výměnou za Robertovu manželku Elizabeth, dceru Marjorie, sestru Christinu, biskupa z Glasgow Roberta Wisharta a hraběte z Maru,²³⁷ čímž Robert dosáhl dalšího osobního i politického úspěchu. Skotskému králi však i po vítězné bitvě stále chyběla důležitá podpora ze strany papeže a francouzského krále, jakou měli například správci Skotska v roce 1302, a to i přesto, že si díky vítězné bitvě zlepšil reputaci

²³⁴ Za anglickým králem byl vyslán James Douglas s několika muži, aby jej dohnali a chytili, neboť v tom případě by Robert mohl jednat o úplném uznání skotské nezávislosti. Krále se jim však nepodařilo zajmout.

²³⁵ BROWN, Michael, *Bannockburn, The Scottish War and the British Isles 1307-1323*, Edinburgh 2008, s. 141.

²³⁶ Ingram de Umfraville byl významný skotský šlechtic, který během války za nezávislost několikrát změnil stranu, avšak bitvě u Bannockburnu bojoval na straně anglického krále.

²³⁷ *The King sends Robert bishop of Glasgow, the Countess of Carrick wife of Robert de Brus, with his sister and daughter to Carlisle castle*, CDS, III, No. 393.

a prokázal svou moc.²³⁸ U anglických nepřátel byl však stále vnímán především jako zrádce a vrah, který si neprávem nárokuje vládu nad Skotskem. Kvůli těmto důvodům tedy s největší pravděpodobností Eduard II. nezačal vyjednávat o možné mírové smlouvě a válka pro Skoty tudíž nebyla ani zdaleka vyhrána, protože jejich království stále nebylo osvobozeno od anglické nadvlády. Bitva u Bannockburnu však změnila charakter války, protože Angličané ztratili ve Skotsku většinu klíčových pozic, kromě města Berwick, které se stalo novým hlavním cílem Skotů.²³⁹

Porážka Eduarda II. také Skotům umožnila větší prostor pro dobývání a ničivé nájezdy do anglických oblastí, a to zejména do Northumberlandu a severního Cumberlandu. Robert doufal, že těmito kroky donutí anglického krále jednat o podmínkách mírové smlouvy a přikládal jim tedy velkou důležitost, sám se však musel věnovat neodkladným záležitostem ve svém království (upevnění autority, obnovení správy království apod.). Z toho důvodu se těchto skotských výbojů sám osobně nezúčastnil a velení předal svým dvou nejvěrnějším a nejzkušenějším mužům, Jamesi Douglasovi a Thomasu Randolphovi.²⁴⁰ Ještě téhož roku skotský král svolal svůj druhý parlament do Cambuskennethu, nacházejícího se nedaleko od bitevního pole Bannockburnu, na jehož zasedání jménem zástupců celého skotského království zabavil majetek těm skotským pánům, jež bojovali na straně Angličanů: „[...] *biskupové a další preláti, hrabata, baroni a další šlechtici ze Skotského království, a také celé společenství výše uvedeného království.*“²⁴¹ Na zasedání se však kromě důležitých administrativních změn týkajících se fungování království musely i nadále projednávat záležitosti spojené s válkou, a to především jednání s Eduardovými vyslanci nebo zhoršující se socioekonomické podmínky království, zapříčiněné špatnou úrodou.²⁴² Již v dalším roce pak Robert musel také konečně vyřešit problém spojený s nástupnictvím, neboť neměl jediného mužského potomka a v případě jeho předčasného úmrtí by mohla nastat podobná situace jako po smrti Alexandra III. v roce 1286. Tímto tématem se zabývalo zasedání parlamentu v Ayr

²³⁸ BARROW, G. W. S., 1965, s. 347.

²³⁹ BROWN, M., s. 138.

²⁴⁰ CORNELL, D., s. 219.

²⁴¹ „[...] *bishops and other prelates, earls, barons and other nobles of the kingdom of Scotland, and also all the community of the aforesaid kingdom.*“ *Legislation: ordinance, judgement, and statute of disinheritance on those who had died or lived outside the faith and peace of the kind*, RPS 1314/1, dostupné z: <http://www.rps.ac.uk/trans/1314/1> [cit. 6. 4. 2020].

²⁴² PENMAN, M., s. 156.

roku 1315, kde bylo rozhodnuto se souhlasem Marjorie Bruce, že pokud král zemře bez mužských potomků, nástupnické právo přejde na jeho bratra Eduarda Bruce.²⁴³

Jak jsem již zmínila, vítězství Skotů v bitvě u Bannockburnu značně změnilo charakter anglicko-skotského soupeření, které se nyní rozšířilo i do Irska, kde se v roce 1315 vylodil Eduard Bruce se svým vojskem.²⁴⁴ U této invaze je těžké určit její hlavní cíl, kterým mohla být buď pomoc při osvobození Irska od anglické nadvlády²⁴⁵ a uzavření tzv. „keltské aliance“, získání nových zásob, důležitých kvůli špatné úrodě, anebo snaha bratra skotského krále podmanit si Irsko.²⁴⁶ Mocenské ambice Eduarda Bruce potvrzují ve svých dílech John Barbour a Thomas Gray.²⁴⁷ Podle nich si Eduard Bruce přál být králem jako jeho bratr, ale Skotsko bylo pro oba moc malé.²⁴⁸ Robert však výpravu do Irska sám podporoval, a to možná z toho důvodu, aby získal nové spojence a zásoby. V té době se totiž jeho království nacházelo ve velmi složité situaci, zapříčiněné špatnou úrodou mezi léty 1315–1318 a velkým úbytkem obyvatel kvůli rozšíření řady nemocí.²⁴⁹ Zpočátku byla skotská výprava úspěšná a Eduardovi, který byl dokonce korunován irským králem, se podařilo dobýt několik irských hrabství, avšak brzy bylo jasné, že bude potřebovat pomoc. V roce 1316 se konalo zasedání hrabat, baronů a prelátů v hrabství Fife, na kterém byl Eduard Bruce přítomen, aby jako irský král schválil udělení hrabství Moray a Isle of Man Thomasu Randolphovi,²⁵⁰ za což mu měli Randolph s Robertem slíbit pomoc a ten samý rok se s ním vydali do Irska. Skotové však nebyli úspěšní a Eduard Bruce si svým chováním dokonce zneprátelil mnoho irských spojenců. Irská výprava se proměnila v dlouhotrvající boje, při nichž byli Skotové schopni dosáhnout pouze malých vítězství. Vojsko trápil obrovský nedostatek potravin²⁵¹ a hrozilo, že Skotsko zůstane bez krále

²⁴³ Marjorie by nastoupila na trůn pouze pokud by bez mužského potomka zemřel i Eduard Bruce. O devět let později se však Robertovi narodil konečně mužský potomek, který po svém otci vládnul jako David II. *Ordinance and statute entailing the crown on the heirs male of the king, Edward Bruce and then on the heirs general of the king*, RPS 1315/1, dostupné z: <http://www.rps.ac.uk/trans/1315/1> [cit. 7. 4. 2020].

²⁴⁴ *Edward crosses into Ireland*, Fordun, No. CXXXII.

²⁴⁵ Eduard Bruce se protianglických bojů v Irsku mohl zúčastnit i na pozvání ulsterského krále z Tyrone. FRANK, J., s. 50.

²⁴⁶ V Irsku nebyla anglická nadvláda tak silná jako ve Skotsku, neboť se anglický král musel soustředit zejména na konflikty se Skoty a Francouzi a na boje s domácí opozicí. Na straně Skotů tak stálo velmi mnoho irských rodů, které si přály ze své země Angličany vyhnat. Mezi ně patřili zejména Ó Néillové. Několik irských rodů však stálo i na straně anglického krále, který zástupcem královské koruny v Irsku jmenoval Rogera Mortimera. PENMAN, M., s. 173.

²⁴⁷ Scalacronica, s. 57. The Bruce, s. 247.

²⁴⁸ V roce 1315 se navíc do Skotska vrátila z anglického zajetí Robertova manželka Elizabeth, jež brzy otěhotněla a dala tak skotskému království naději na mužského dědice, čímž by však Eduard Bruce přišel o šanci stát se králem.

²⁴⁹ MACNAMEE, C., *The Wars ...*, s. 225.

²⁵⁰ *Confirmation to Thomas Randolph knight of the earldom of Moray and Isle of Man*, RRS, No. 101.

²⁵¹ Podle kroniky od Johna Forduna dokonce někteří vojáci přežívali pouze na koňském mase. *Edward crosses into Ireland*, Fordun, No. CXXXII.

i dědice trůnu, neboť o život šlo jak Robertovi, tak Eduardovi. Z toho důvodu se Robert nakonec rozhodl nechat svého bratra v Irsku samotného a vrátil se zpět do svého království.

Celá irská výprava byla nakonec jedním velkým neúspěchem, který vedl ke ztrátě důležitých finančních prostředků, jež mohly být využity na další vojenské akce či k zajištění neklidné anglicko-skotské hranice. Situace se pro Skoty navíc začala zhoršovat i na mezinárodní scéně. Papež Jan XXII. usiloval o ukončení válčení mezi křesťanskými státy, které se měly společně spojit a bojovat v křížové výpravě proti Turkům.²⁵² Proto v roce 1317 vyzval Anglii a Skotsko k zastavení bojů a uzavření dvouletého příměří (mělo trvat od roku 1317 do 1319), jež však Robert, i přes mnohá jednání s papežovými vyslanci, odmítl respektovat.²⁵³ Za své rozhodnutí byl nakonec papežem exkomunikován, což znamenalo závažný problém, protože by kvůli tomu mohl přijít o několik věrných stoupenců a boje za nezávislost by tak nakonec zůstaly bez výsledku. V roce 1316 navíc zemřel jeho dlouholetý podporovatel a nejlivnější církevní ochránce biskup Robert Wishart.²⁵⁴ Skotsku také chyběl silný spojenec, neboť Francie v tomto období udržovala relativně dobré vztahy s Anglií a nebyla proto ochotná aktivně do skotských poměrů intervenovat.²⁵⁵

Kroky papeže ale nijak nezměnily rozhodnutí obou stran vyřešit konflikt vojenskými prostředky a boje tak i nadále pokračovaly. V Anglii v té době začal růst spor mezi Eduardem II. a jeho opozicí, vedenou hrabětem z Lancasteru, a království se tak ocitlo na pokraji občanské války. Veškerá pozornost anglického krále se tedy soustředila zejména na domácí problémy, a ne tedy na boje proti Skotům, kterým se díky této příznivé situaci podařil další velký úspěch – dobyli zpět město Berwick,²⁵⁶ jedno z nejdůležitějších měst patřící ke skotskému království od roku 1018.²⁵⁷ Zisk tohoto města byl pro Skoty skoro tak důležitý jako samotné vítězství u Bannockburnu, neboť se jednalo o poslední město původního skotského království, jež bylo pod anglickou kontrolou několik desítek let. Robert doufal, že se z města opět stane jedno z hlavních královských center, a proto nenařídil stržení hradeb,²⁵⁸ jak to Skotové dělali pravidelně u jiných dobytých měst.

²⁵² BARROW, G. W. S., 1965, s. 349.

²⁵³ FRANK, J., s. 50. Pro Roberta bylo zřejmě nemyslitelné, aby došlo k zastavení bojů ze skotské strany, protože z jeho pohledu byla agresorem právě Anglie nikoliv Skotsko, které se tak pouze brání a snaží se vydobýt svou nezávislost, jež mu právoplatně patří.

²⁵⁴ PENMAN, M., s. 175.

²⁵⁵ BARROW, G. W. S., 1965, s. 347.

²⁵⁶ *The town of Berwick taken*, Fordun, No. CXXXIII.

²⁵⁷ Berwick-upon-Tweed. Od 15. století do dnešní doby je město Berwick součástí Anglie.

²⁵⁸ BROWN, M., s. 151.

Po úspěšném znovuzískání Berwicku však následoval další závažný problém pro skotské království. Papež Jan XXII. vydal novou bulu, jež se netýkala pouze osobnosti Roberta I., ale i celého Skotska, na které byl uvalen interdikt znemožňující konání církevních obřadů.²⁵⁹ Papež tím chtěl Skoty zřejmě potrestat za to, že následují exkomunikovaného krále a také, že nedodrželi jeho výzvu k zastavení bojů. Uvalení interdiktu na celé království bylo závažné, ale skotská církev i přesto nepřestala svého krále podporovat. Robert se však od tohoto okamžiku musel opět soustředit na správu království a na zlepšení jeho postavení před papežem. Z toho důvodu opustil dobytý Berwick a vydal se na cestu do St. Andrews, kde provedl ceremonii, při které věnoval dary zdejší katedrále, jejíž stavba byla v ten samý rok dokončena.²⁶⁰ Při této příležitosti také připomněl velké vítězství, kterého Skotové dosáhli v bitvě u Bannockburnu díky svatému Ondřejovi, ochránci skotského království. Tímto krokem chtěl zřejmě zapůsobit hlavně na papeže, který by tak mohl zmírnit svoje nařízení, k čemuž však nakonec nedošlo.²⁶¹

Ke konci roku 1318 však Skoty stihla další nešťastná událost. Jejich vojsko v Irsku bylo poraženo Angličany v bitvě u Faughartu, při které zemřel i poslední Robertův žijící bratr Eduard Bruce.²⁶² Vítězství nad Skoty zřejmě dodalo anglickému králi i jeho baronům přesvědčení, že jejich nepřítel začíná slábnout. Z toho důvodu byla naplánovaná nová výprava do Skotska, kterou následně schválil i anglický parlament. Ke shromáždění mužů došlo v červnu 1319 v Newcastleu, odkud pak na podzim celá armáda pokračovala do Skotska.²⁶³ Eduard II. se na toto tažení velmi připravoval a snažil se co nejvíce využít situace, v níž se skotské království nacházelo. Skotský král byl exkomunikovaný a na celé království byl uvalen interdikt, což Eduardovi dovolovalo navrhnout několik anglických kleriků na udělení beneficií od farností v diecézích St. Andrews a Glasgow. Většina Eduardem jmenovaných farností navíc spadala pod duchovní, kteří stáli na straně skotského krále nebo se mu nedávno podřídili.²⁶⁴ Pokud by tedy anglická výprava byla úspěšná, do jmenovaných farností by nastoupili noví angličtí duchovní, což bylo pro skotskou církev naprosto nemyslitelné.

²⁵⁹ PENMAN, M., s. 185.

²⁶⁰ Katedrála se začala stavět již v druhé polovině 12. století.

²⁶¹ *Note of grant to St. Andrews priory of the patronage of the kirk of Fordun*, RRS, No. 500.

²⁶² CORNELL, D., s. 241. Opět tak bylo potřeba řešit otázku nástupnictví, Eduard Bruce byl totiž stále jediným možným dědicem skotské koruny, protože jeho bratr Robert stále neměl mužského potomka. Robertovým dědicem byl tedy nově určen Robert Stewart, syn Marjorie Bruce. BROWN, M. 153.

²⁶³ PENMAN, M., s. 202.

²⁶⁴ *The K. presents (the person named) to the following churches*, CDS, III., No. 653.

Na budoucí střet se důkladně připravoval i skotský král, neboť se jeho království ocitlo ve velkém nebezpečí. Počet jeho mužů a zásob byl kvůli neúspěšné irské výpravě velmi nízký, a navíc přišel i o svého jediného dědice trůnu, Eduarda Bruce. Hlavním cílem anglické armády se stalo město Berwick, protože Eduard doufal, že se jim podaří město získat a donutí tak Skoty k další rozhodující bitvě. Robert by tak stál před rozhodnutím, zda opustit své muže, bránící Berwick, čímž by byla opět ohrožena jeho autorita, anebo zda opět zariskovat a s Angličany se střetnout v bitvě, jež by ale mohla být pravým opakem Bannockburnu. Jakmile anglická armáda dorazila k branám Berwicku,²⁶⁵ Robert se rozhodl vyslat Thomase Radolpha a Jamese Douglase do severní části Anglie, konkrétně do oblasti Yorkshire. Skotové v této části anglického království vyvolali obrovský chaos a zabili mnoho Angličanů.²⁶⁶ Zprávy o skotské výpravě se tak velmi brzy dostaly i k anglické armádě obléhající Berwick, kde vyvolaly mnoho debat, ve kterých se znovu ukázaly neshody mezi Eduardem a některými anglickými šlechtici, mezi něž patřil zejména hrabě z Lancasteru. Eduard si přál, aby obléhání města nebylo přerušeno a proti Skotům byla vyslána pouze část jeho vojska. Nakonec se však zpět do Anglie vydalo celé anglické vojsko i s Eduardem²⁶⁷ a Berwick tedy nebyl dobyt a zůstal pod kontrolou Skotů.

Eduard II. byl Skoty tedy znovu ponížěn a nedokázal jim ani zabránit v drancování území na severu svého království. Neúspěšnou výpravou se navíc oživily jeho spory s anglickou šlechtou, a nakonec byl tedy ochoten se Skoty začít vyjednávat o příměří, jež bylo uzavřeno na dva roky, počínaje rokem 1319. Konflikt však nebyl stále zcela vyřešen, neboť Eduard II. nechtěl přiznat Bruceovi královskou hodnost a respektovat severní monarchii jako nezávislé království.²⁶⁸ Sjednané příměří tedy sloužilo především k tomu, aby si obě strany odpočinuly a připravily na další střety. V ten moment však vystává otázka, proč bylo příměří uzavřeno na dva roky, a ne například na pár měsíců. Podle historika Michaela Penmana by to mohlo souviset s vlnou smrtelné nemoci, jež postihovala zejména dobytek. Původně se tato nemoc vyskytovala především v Anglii, ale brzy si ji na své území zanesli i Skotové, neboť při tažení anglickým severem mezi nejčastější kořist patřil právě dobytek.²⁶⁹ Zasažena tak byla nakonec obě království.

²⁶⁵ *Berwick besieged by the King of England*, Fordun, No. CXXXIV.

²⁶⁶ BROWN, M., 155.

²⁶⁷ Eduardovo rozhodnutí o zanechání obléhání Berwicku mohlo být ovlivněno jeho oblíbencem Hughem Despenserem, který chtěl zřejmě ochránit své majetky v Yorshiru.

²⁶⁸ Eduard II. i nadále Roberta oslovoval jako „sir Robert de Brus“ a nikoliv tedy „king“. PENMAN, M., s. 210–212.

²⁶⁹ Tamtéž.

Na konci roku 1319 také vypršelo nařízené příměří od papeže Jana XXII., který při této příležitosti vydal další bulu, v níž vyzval Roberta Bruce k osobní schůzce v Avignonu, kde se měl zpovídat za své jednání proti rozhodnutím papeže. Po této bule navíc v lednu 1320 následovala další a mnohem závažnější, ve které papež Skoty povzbuzoval, aby se připojili k anglické straně a přijmuli Eduarda Balliola (syn Johna Balliola) za svého nového panovníka.²⁷⁰ Skotskou odpovědí papeži byl dopis napsaný 6. dubna 1320, známý později jako tzv. Deklarace z Arbroath. V tomto dokumentu obhajují skotští baroni jménem celého společenství skotského království (*community of the realm of Scotland*) skutky Roberta Bruce, kterého považují za svého právoplatného krále a dále připomínají, že Skotsko bylo odpradáвна suverénním královstvím se svými vlastními králi, jejichž linie nebyla nikdy přerušena žádným cizincem. Z toho důvodu dále prohlašují, že odmítají vzdát svůj boj proti Anglii, které se nikdy nepodvolí, dokud jich bude aspoň sto naživu a že nebojují za slávu, čest ani bohatství, ale za svobodu – „[...] *for as long as a hundred of us remain alive, we will never on any conditions be subjected to the lordship of the English. For we fight not for glory, nor riches, nor honours, but for freedom alone* [...]“²⁷¹

Deklarace byla určena především pro papeže, avšak ze strany Roberta se mohlo jednat i o promyšlený krok, díky kterému mohl konečně izolovat své oponenty a donutit je tak, aby se přidali na jeho stranu. Také tím však mohl vyzkoušet věrnost svých stoupenců, neboť se v ten samý rok musel vypořádat se spiknutím, jež mělo za cíl dosadit na skotský trůn Eduarda Balliola.²⁷² Současně se skotský král musel soustředit i na závažnější věc, dvouleté příměří s anglickým králem se totiž chýlilo ke konci a bylo tedy nutné uzavřít nové. Jednání měla začít v lednu roku 1321, avšak nakonec se kvůli Angličanům posunula až na březen. Robert tak mezitím vytvořil několik královských grantů, týkajících se především udělení půdy, jež původně patřila skotské opozici, která se zúčastnila spiknutí proti němu předešlý rok.²⁷³ Tyto granty mohou svědčit o tom, že Robert začal vystupovat v královském úřadě mnohem sebevědoměji a věřil, že dokáže normalizovat vztahy s papežem i anglickým králem. Po celý rok 1321 se však nepodařilo najít potřebný kompromis k uzavření dlouholetého míru, neboť Eduard i nadále řešil problémy s domácí šlechtou, vedenou Thomasem z Lancasteru, které se nelíbilo královo zvýhodňování jeho nového oblíbence Hughu Despensera, jeho chování

²⁷⁰ PENMAN, M., s. 212.

²⁷¹ „*The Declaration of Arbroath*“, *letter of the barons of Scotland to Pope John XXII*, RPS 1320/4/1, dostupné z: <http://www.rps.ac.uk/trans/1320/4/1> [cit. 25. 7. 2020].

²⁷² *Treachery of John of Soulis and his adherents*, Fordun, No. CXXXV.

²⁷³ *Summary of charter to Alexandr Seton knight of part of the barony of Tranent with Falside and the superiority of Myles for the service of an archer*, RRS, No. 177. Dále například No. 174, 176, 178, 184.

k vlastním poddaným i jeho mnohé neúspěchy v anglicko-skotské válce. Skotové ke konci roku 1321 poznali, že anglický král slábne a jednání o míru není již jeho hlavním cílem, proto se obrátili právě na Lancastera a začali o mírových podmínkách jednat s ním.²⁷⁴ Lancasterova moc totiž rostla a kdyby se mu podařilo sesadit Eduarda, mohl by Skotům zajistit splnění jejich požadavků. V roce 1322 však byla anglická opozice drtivě poražena Eduardovým vojskem v bitvě u Boroughbridge a Thomas Lancaster byl následně popraven.

Poté, co se Eduard II. dokázal vypořádat se svými domácími nepřáteli, se jeho hněv obrátil opět proti Skotům, které chtěl potrestat za jejich jednání s Lancasterem, a proto se vydal na další tažení proti nim.²⁷⁵ Vojsko, které Eduard shromáždil bylo obrovské a čítalo mnohem více mužů, než kolik jich bojovalo v bitvě u Bannockburnu, neboť jeho moc po domácích sporech opět vzrostla. Angličané však měli ohromné potíže se zásobováním, což byl zřejmě i důsledek morové epidemie, jež zasáhla obě království. Skotové navíc před příchodem svého nepřítele začali stahovat veškerý dobytek a potraviny z oblasti kolem anglických pozic.²⁷⁶ Díky těmto okolnostem tedy ohromně početné anglické vojsko zůstalo téměř bez potravin a začalo se stahovat zpět k hranicím. Skotové je pronásledovali a snažili se zajmout Eduarda, kterému se však opět podařilo na poslední chvíli utéci. Anglický král tak byl už po třetí v řadě naprosto ponížen a možná i proto dal souhlas k dalšímu jednání o míru, které však opět neprobíhalo vůbec hladce a velice se kvůli Angličanům zpozdilo, za což pak Skotové jako kompenzaci požadovali uzavření pouze dlouholetého příměří.²⁷⁷ Uzavření míru, nebo dlouhého příměří Skotsko potřebovalo zejména proto, aby se začalo ekonomicky vzpamatovávat z několikaletého válčení. Výhody plynoucí z dlouhého příměří si brzy uvědomil i Eduard, a tak povolil jeho uzavření.²⁷⁸ Příměří bylo sjednáno na třináct let a mělo tedy platit až do 12. června 1336.²⁷⁹ Dále bylo také dohodnuto, že Robert i jeho přívrženci mohou usilovat o zrušení papežské exkomunikace, ale pouze po dobu platného příměří.

Po zklidnění vztahů se Skotskem se Eduard II. více soustředil na spory s domácí opozicí, resp. na jednání s Francií. Skotské záležitosti tak šli stranou a o uzavření konečné mírové smlouvy se nezačalo ani jednat. S jeho vládou bylo v Anglii nespokojeno mnoho šlechticů,

²⁷⁴ *Negotiations between the Scots and the Earl of Lancaster*, CDS, III, No. 746.

²⁷⁵ CORNELL, D., s. 242.

²⁷⁶ BROWN, M. s. 164.

²⁷⁷ PENMAN, M., s. 231.

²⁷⁸ Mohl by se tak soustředit na domácí záležitosti a na vztahy s Francií, aniž by musel řešit skotské výboje na severu svého království či další střety s nimi.

²⁷⁹ Příměří bylo schváleno parlamentem v Yorku již v květnu, ale v platnost vyšlo až poté, co jej Robert v červnu téhož roku potvrdil. *Letter patent of a truce with Edward II.*, RRS, No. 232.

nejenže totiž nebyl schopen s konečnou platností vyřešit dlouholetý spor se Skoty a pomalu ztrácel území, jež dobyl jeho otec, ale také se nevhodně choval ke svým poddaným, před kterými velmi zvýhodňoval své oblíbence, kterým byl Piers Gaveston nebo později Hugh Despenser (kvůli němu si zneprátelil i vlastní manželku Isabelu Francouzskou).²⁸⁰ Postavení anglického krále se tedy začalo zhoršovat, ale naopak ve Skotsku se napětí snižovalo. V roce 1324 byla vyřešena jedna z nejkritičtějších otázek týkající se nástupnictví, neboť se Robertovi narodila dvojčata mužského pohlaví. Po dlouholetém čekání se tedy Skotsko konečně dočkalo dědice trůnu.²⁸¹ Ten samý rok pak přišlo i několik ústupků ze strany papeže, který dokonce doporučil anglickému králi, aby svého skotského protějška začal oslovovat jako „*king of Scots*“.²⁸² Eduard II. se však musel dále soustředit především na spor s Francií a nová mírová jednání se Skoty tak byla opět odložena.²⁸³ Právě díky anglicko-francouzským sporům Skotsko získalo zpět mocného spojence, neboť ho začala opět podporovat i Francie.²⁸⁴

Proti Eduardovi II. se nakonec postavila jeho vlastní manželka Isabela, kterou původně poslal do Francie, aby tam napomohla vyjednat usmíření mezi anglickou a francouzskou monarchií. Isabela se však spojila s anglickým šlechticem Rogerem Mortimerem a na konci roku 1326 se s vojskem vylodila v Anglii. Eduard II. si byl původně jist, že jejich malé vojsko dokáže porazit, avšak spousta jeho mužů odmítla bojovat (Isabela u sebe navíc měla i dědice trůnu Eduarda).²⁸⁵ Eduard II. byl nakonec v roce 1327 donucen vzdát se královské koruny a byl uvězněn v Kenilworthu.²⁸⁶ Novým anglickým králem se stal teprve patnáctiletý Eduard III., jemuž s vládou pomáhala právě Isabela s Mortimerem. Pro Skoty znamenala změna vlády ohrožení dohodnutého příměří, ale zároveň jim tento vnitropolitický zvrát skýtal novou příležitost, jak donutit anglického krále ke konečnému ukončení anglicko-skotských válek. Proto začali s opětovnými vpády na anglické území. V odpovědi na skotské kroky nakonec Roger Mortimer sestavil armádu, jež vedl sám mladý Eduard III. na sever ke skotským hranicím.²⁸⁷ Ani jedné straně se však nepodařilo dosáhnout jasných vítězství, a tažení tak bylo provázeno několika vyjednáváním o míru, jež vyvrcholily ke konci roku 1327.

²⁸⁰ PRESTWICH, M., 2003, s. 85.

²⁸¹ O prvním narozeném chlapci toho víme málo, neboť zemřel ve velmi mladém věku. Pravděpodobně byl však starší než jeho bratr David a jmenoval se John, čímž chtěl Robert zřejmě uctít Jana Křtitele, protože v den oslav jeho narození vyhrál bitvu u Bannockburnu. PENMAN, M. s. 249.

²⁸² Tamtéž, s. 250.

²⁸³ Za zhoršení vztahů mezi Anglií a Francií mohl spor o Gaskoňsko, které se snažil Eduard získat zpět, ale neúspěšně.

²⁸⁴ *Ratification of treaty with Charles IV., king of France*, RRS, No. 299.

²⁸⁵ PENMAN, M., s. 274–275.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ CORNELL, D., s. 248.

Konečná mírová smlouva, které se Skotsko dočkalo až čtrnáct let po klíčové bitvě u Bannockburnu, byla ratifikována skotským parlamentem v březnu 1328 v Holyrood Abbey a anglickým parlamentem v Northamptonu v květnu téhož roku.²⁸⁸ Podle dohodnutých podmínek se Angličané vzdali veškerých svých nároků na skotské království, jež se tedy stalo konečně nezávislé a Robert Bruce a jeho potomci byli uznáni právoplatnými vládci Skotska.²⁸⁹ I přes převahu, kterou Skotové měli v bojích v roce 1327 a složitou situaci, v níž se nacházela Isabela s Mortimerem, však Skotsko muselo přistoupit i na celou řadu kompromisů. Robert se zavázal zaplatit anglické koruně celkovou sumu 20 000 liber a jeho čtyřletý syn David se musel oženit se sestrou Eduarda III. Johanou Anglickou.²⁹⁰ Anglický král a jeho rada pak na oplátku slíbili, že budou usilovat o zrušení papežské exkomunikace a interdiktu.²⁹¹

Hlavním důvodem pro uzavření mírové smlouvy v roce 1328 nebyla tedy samotná porážka Angličanů v bitvě u Bannockburnu, ale spíše dlouhá léta neustálých bojů a konfliktů mezi oběma královstvími, jež následovala po ní. Přestože Skotům po jejich vítězství v roce 1314 vzrostlo sebevědomí, v následujících letech se další podobné bitvě co nejvíce vyhýbali, neboť anglický král disponoval mnohem větším počtem mužů. Sám Robert I. si zřejmě moc dobře uvědomoval, že Bannockburn byl velkým riskem, který díky několika okolnostem vyšel, avšak další otevřený střet s početnějším anglickým vojskem by mohl Skotům přivodit katastrofální porážku. Proto jeho strategie v dalších letech opět spočívala především v taženích a taktických přepadech Angličanů, ze kterých Skotové dokázali profitovat. Dlouhá válka však brzy začala doléhat jak na skotské, tak na anglické království. Eduard II. musel během válčení řešit mnoho dalších konfliktů, a proto byl také poté, co jeho armáda ve Skotsku opět neuspěla, ochoten začít jednat o míru, který obě země potřebovaly. Během jeho vlády však bylo uzavřeno pouze několikaleté příměří a míru se Skotsko dočkalo až po jeho sesazení Isabelou Francouzskou a Rogerem Mortimerem. Robertovi se tedy na sklonku své vlády podařilo Skotsko dovést k hlavnímu cíli – uznání nezávislosti. Dlouhá léta bojů a tažení však skotskému králi naprosto podlomila zdraví a již rok po uzavření míru s Anglií zemřel.²⁹² Jeho tělo bylo uloženo v královském mauzoleu v Dunfermline, ale jeho srdce dali do stříbrné skřínky, se kterou se James Douglas vydal na křížovou výpravu, neboť to bylo údajně Robertovým

²⁸⁸ PRESTWICH, M., 2003, s. 53.

²⁸⁹ BARROW, G. W. S., 1965, s. 366–369.

²⁹⁰ *Notarial instruments recording the king's promise to pay £20,000 to Edward III.*, RRS, No. 345. Dunbar, s. 139.

²⁹¹ YOUNG, A. – STEAD, M. J., s. 1.

²⁹² Zemřel 7. července 1329 ve věku padesáti pěti let. Tamtéž, s. 2.

posledním přáním.²⁹³ Cestou do Palestiny však Douglas padl v boji proti Maurům na jihu Španělska a královo srdce se tak vrátilo zpět do Skotska, kde bylo pohřbeno v klášteře Melrose.²⁹⁴ První skotská válka za nezávislost byla tedy u konce. Sjednaný mír mezi oběma královstvími však netrval dlouho, neboť bezprostředně po Robertově smrti Angličané opět vpadli do Skotska a na trůn dosadili Eduarda Balliola, syna Johna Balliola, čímž zahájili druhou válku za skotskou nezávislost.

²⁹³ Vyjmutí srdce a jeho pohřbení na jiném místě, než bylo uloženo tělo, bylo velmi populární v Anglii a Francii zejména v 12. a 13. století. DEAN, L., s. 45–46.

²⁹⁴ The Bruce, s. 372–373.

Závěr

Cílem této práce bylo v širším kontextu analyzovat období před a po bitvě u Bannockburnu a dokázat tak změny, které po této bitvě následovaly a také jak důležitou roli hrál král Robert Bruce v první válce za skotskou nezávislost. Pro bližší pochopení okolností anglicko-skotského konfliktu a korunovaci Roberta bylo potřeba zmapovat i události před propuknutím války a bitvou samotnou. „*Good King Robert*“, jak byl Robert I. nazýván dalšími generacemi, patří dodnes k jedním z nejdůležitějších a nejoblíbenějších králů v dějinách skotského království. Svoji korunovaci v roce 1306 popřel práva Johna Balliola, s čímž mnozí jeho stoupenci nesouhlasili a přešli na stranu anglického krále. Za Robertem však i nadále stálo hned několik skotských pánů a schopných válečníků. O většinu z nich však přišel hned několik měsíců po své korunovaci v bitvě u Methvenu, kvůli které byl nucen utéci před anglickým vojskem, jež zajalo jeho manželku i dceru. Nový král se tak na chvíli stal psancem ve vlastním království, ale poměrně brzy se mu opět podařilo seskupit síly a pomalu začal dobývat Skotsko zpět. První léta byla tedy velmi komplikovaná, neboť se musel soustředit především na vojenské akce, díky kterým byl schopen porazit své mnohé skotské nepřátele a postupně vytlačovat Angličany.

Analýza bitvy u Bannockburnu a období před a po ní prokázala, že se jednalo o skutečně klíčový okamžik války za skotskou nezávislost, neboť díky porážce anglického vojska a úplnému znemožnění Eduarda II. získal skotský král větší prostor k upevnění své moci a zajištění stabilizace svého království. Stejně tak se ukázalo, že skotské vítězství umožnilo Robertovi organizační i strukturální změny, které si mohl nyní dovolit, protože jeho autorita velmi vzrostla a Skotsko se tak stalo mnohem silnějším královstvím. Vydal několik důležitých listin, kodifikoval mnoho zákonů a svolával parlament. Robertovi se navíc podařilo s anglickým králem vyjednat i návrat své manželky, dcery a dalších skotských zajatců, což bylo důležité zejména pro zachování jeho rodu. I přes návrat své manželky se však musel ještě několik let neustále potýkat s problémem ohledně otázky nástupnictví, neboť dlouhá léta neměl mužského potomka a sám se díky konfliktům s Anglií vystavoval neustálému nebezpečí.

Bitva také změnila charakter války mezi Skotskem a Anglií, protože Angličané ztratili téměř všechny důležité pozice na skotském území a válčení se rozšířilo i za anglicko-skotské hranice do severní části anglického království, kam Skotové začali podnikat ničivé nájezdy. Jak se ukázalo, hlavním cílem těchto skotských útoků bylo donutit Eduarda II. uznat Robertův titul krále a vyhlásit nezávislost Skotska. Anglický král ale odmítl svolat jednání o míru a na svou stranu si získal i papeže, který Roberta I. exkomunikoval a nad celým Skotskem

vyhlásil interdikt. Robert měl však na své straně převážnou část skotské církve, která díky své jedinečnosti, dané mnoha privilegii od papeže Bonifáce VIII., hrála poměrně důležitou roli při skotských válkách za nezávislost. Mnozí církevní představitelé viděli v Robertově vládě příležitost, jak udržet jedinečnost a nezávislost jejich církve, a proto svého krále podporovali i během jeho exkomunikace. Důležitou podporu poskytovala Robertovi i značná část skotské šlechty a také hrstka jeho nejvěrnějších mužů, kterým Robert za věrné služby daroval mnoho pozemků či šlechtických titulů a vytvořil tak de facto novou, i když ne příliš početnou vrstvu šlechty.

Analýza okolností vedoucích k získání skotské nezávislosti také prokázala, že dalším klíčovým okamžikem se stalo zejména dobytí města Berwick, který se dlouhá léta nacházel pod kontrolou Angličanů. Díky zisku tohoto města mohli Skotové obnovit obchodní spojení s ostatními zeměmi, ze kterých skotské království před propuknutím války s Anglií profitovalo. Ztrátou tohoto města se navíc anglický vliv ve Skotsku snížil na minimum a Eduard II. se proto rozhodl sestavit novou armádu, jež však nebyla proti Skotům úspěšná. Toto nové zklamání ale anglického krále neodradilo a další, v pořadí třetí, tažení provedl hned poté, co vyřešil problémy s domácí vzbouřenou šlechtou. Ani tato mnohem početnější armáda však ničeho nedosáhla. Z toho důvodu Eduard povolil uzavření příměří se Skoty, aby se dále mohl soustředit zejména na vzrůstající konflikt s Francií, který nakonec vedl ke ztrátě jeho královské koruny. Novým králem se stal jeho syn Eduard III. a Anglie se ocitla ve zmatku, což poskytovalo Skotům novou příležitost k ukončení této dlouholeté války. Mírová smlouva mezi oběma královstvími byla uzavřena v roce 1328 a Skotsko tak získalo konečně nezávislost.

Robertu Bruceovi se tedy podařilo vyvést Skoty z anglického podmanění, ukončit válku s Anglií a svému potomkovi předat dobře fungující království. Právě díky němu také Skotové zvítězili v bitvě u Bannockburnu a dokázali účinně vytlačovat Angličany ze svého království. I přes neustálé překážky, před kterými Robert stál již od své korunovace, se jeho vláda ukázala jako velmi efektivní a účinná. Tvrdě vybojovanou nezávislost si Skotsko ovšem dlouho neudrželo. Již tři roky po Robertově smrti totiž napětí mezi Anglií a Skotskem přerostlo v druhou válku, jež podnítili zejména skotští a angličtí šlechtici, jímž Robert zabavil majetek a kteří byli vedeni Eduardem Balliolem, synem Johna Balliola. Skotské království se tak v následujících letech opět ponořilo do období plného válek a chaosu.

Seznam zkratek

- CDS, II *Calendar of Documents Relating to Scotland*, vol. II, BAIN, Joseph (ed.),
Edinburgh 1884.
- CDS, III *Calendar of Documents Relating to Scotland*, vol. III., BAIN, Joseph (ed.),
Edinburgh 1887.
- Dunbar *Scottish Kings. A Revised Chronology of Scottish History 1005–1625*,
DUNBAR, Archibald H., Edinburgh 1906.
- Fordun *Chronicle of The Scottish Nation*, FORDUN, John, – SKENE, William F. (ed.),
Edinburgh 1872.
- RPS *The Records of the Parliaments of Scotland to 1707*, BROWN, Keith M. (ed.)
et al., University of St. Andrews 2007, [online], dostupné z:
<https://www.rps.ac.uk/>.
- RRS *Regesta Regum Scottorum: The Acts of Robert I., King of the Scots, Vol. V.*
DUNCAN, A. A. M. (ed.), Edinburgh 1988.
- Scalacronica *Scalacronica*, GRAY, Thomas – MAXWELL, Herbert (ed.), Glasgow 1907.
- The Bruce *The Bruce*, BARBOUR, John – MACKENZIE, William M. (ed.), London
1909.

Seznam zdrojů

Prameny

- BAIN, Joseph (ed.), *Calendar of Documents Relating to Scotland*, vol. II, Edinburgh 1884.
- BAIN, Joseph (ed.), *Calendar of Documents Relating to Scotland*, vol. III, Edinburgh 1887.
- BALFOUR PAUL, James, *The Scots Peerage*, vol. 2, Edinburgh 1905.
- BARBOUR, John – MACKENZIE, William M. (ed.), *The Bruce*, London 1909.
- BROWN, Keith M. – TANNER, Roland – MANN, Alastair J., *The Records of the Parliaments of Scotland to 1707*, University of St. Andrews 2007, [online], dostupné z: <https://www.rps.ac.uk/> [cit. 13. 3. 2020].
- DUNBAR, Archibald H., *Scottish Kings. A Revised Chronology of Scottish History 1005–1625*, Edinburgh 1906.
- DUNCAN, A. A. M., (ed.), *Regesta Regum Scottorum: The Acts of Robert I, King of the Scots 1306–1329*, Vol. V, Edinburgh 1988.
- FORDUN, John – SKENE, William F. (ed.), *Chronicle of The Scottish Nation*, Edinburgh 1872.
- GRAY, Thomas – MAXWELL, Herbert (ed.), *Scalacronica*, Glasgow 1907.
- Letter of Robert I. to Edward II.*, in: BROUN, Dauvit, *Letter of Robert I. to Edward II., 1 October 1310*, dostupné z: <http://www.breakingofbritain.ac.uk/blogs/feature-of-the-month/june-2013/> [cit. 14. 3. 2020].

Monografie

- BARRELL, A. D. M., *Medieval Scotland*, Cambridge 2000.
- BARROW, G. W. S., *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkeley 1965.
- BROWN, Michael, *Bannockburn, The Scottish War and the British Isles 1307-1323*, Edinburgh 2008.
- BURT, Caroline, *Edward I and the Governance of England 1272-1307*, Cambridge 2013.
- CORNELL, David, *Bannockburn. The Triumph of Robert the Bruce*, New Haven 2014.

- COWAN, Edward J. – McDONALD, Andrew R., *Alba. Celtic Scotland in the Middle Ages*, Edinburgh 2005.
- FRANK, Jan, *Skotsko*, Praha 2007.
- MACNAMEE, Colm, *Robert Bruce. Our Most Valiant Prince, King and Lord*, Edinburgh 2012.
- MACNAMEE, Colm, *The Wars of the Bruces. England and Ireland 1306–1328*, Edinburgh 2012.
- MORGAN, Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Praha 2010.
- PENMAN, Michael, *Robert the Bruce. King of the Scots*, New Haven 2018.
- PRESTWICH, Michael, *Edward I.*, London 1997.
- PRESTWICH, Michael, *The Three Edwards. War and State in England 1272–1377*, London 2003.
- REESE, Peter, *Bannockburn. Scotland's Greatest Victory*, Edinburgh 2014.
- STRINGER, Keith J. – GRANT, Alexander, *Medieval Scotland. Crown, Lordship and Community*, Edinburgh 1998.
- SUCHÁNEK, Drahomír – DRŠKA, Václav, *Církevní dějiny. Antika a středověk*, Praha 2013.
- WATT, Donald, *Medieval Church Councils in Scotland*, Edinburgh 2000.
- WORMALD, Jenny (ed.), *Dějiny Skotska*, Praha 2007.
- YOUNG, Alan – STEAD, Michael J., *In the Footsteps of Robert Bruce in Scotland, Northern England and Ireland*, Stroud 2010.

Články

- BARELL, A. D. M., The Background to Cum universi: Scoto-papal relations 1159-1192, in: *The Innes Review*, roč. 46, č. 2, 1995, s. 116–38.
- BARROW, G. W. S., The Scottish Clergy in the War of Independence, in: *The Scottish Historical Review*, roč. 41, č. 131, 1962, s. 1-22.
- BROUN, Dauvit, Britain and the Beginning of Scotland, in: *Journal of British Academy*, roč. 3, 2015, s. 107–137.
- BROUN, Dauvit, The Church and the Origins of Scottish Independence in the twelfth century, in: *Records of the Scottish Church History Society*, roč. 31, 2001, s. 1–34.

COWAN, Mairi, The Saints of the Scottish Country Will Fight Today. Robert the Bruce's Alliance With the Saints at Bannockburn, in: *International Review of Scottish Studies*, roč. 40, 2015, s. 1–32.

DEAN, Lucinda, Projecting Dynastic Majesty. State Ceremony in the Reign of Robert the Bruce, in: *International Review of Scottish Studies*, roč. 40, 2015, s. 34–60.

GRANT, Alexandr, The Death of John Comyn: What Was Gonig On?, in: *The Scottish Historical Review*, roč. 86, č. 222, 2007, s. 176–224.

SCAMMELL, Jean, Robert I. and the North of England, in: *The English Historical Review*, roč. 73, č. 288, 1958, s. 385–403.

STONES, E. L. G., The Submission of Robert Bruce to Edward I., in: *The Scottish Historical Review*, roč. 34, č. 118, 1955, s. 122–133.